

Metodická příručka

**k výkonu přenesené působnosti
v oblasti prosazování práv
příslušníků romské komunity
a integrace romské komunity
do společnosti**

Metodická příručka

k výkonu přenesené působnosti v oblasti prosazování práv příslušníků romské komunity a integrace romské komunity do společnosti

Tato příručka vznikla v rámci projektu „Podpora vytváření systému terénní sociální práce - vytvoření metodických příruček“.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Řešitelem projektu je Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta, katedra sociální práce.

Editorka metodické příručky: Alice Gojová

Autorský tým

Pracovní skupina: Alice Gojová (garant pro tvorbu metodické příručky)
Jiřina Bradová
Renáta Köttnerová
Kateřina Pavlisková

**Konzultantka za oblast
gender a analýzy:
Autorka Slovníčku pojmů:**

Klára Janoušková
Dominika Černá

Obsah:

Metodický pokyn pro kraje k výkonu funkce „koordinátora pro romské záležitosti“ (dle § 67 zákona č.129/2000 Sb., o krajích ve znění zákona č.231/2002 Sb.)

1. Cílová skupina a legislativa	4
2. Koncepce romské integrace v ČR	6
3. Kompetence koordinátorů pro romské záležitosti	8
4. Popis realizace jednotlivých kompetencí.....	8
4.1 Metodická činnost	8
4.2 Koordinační činnost	10
4.3 Analytická činnost	12
4.4 Konceptní a iniciační činnost	18
4.5 Komunitní plánování	22
4.6 Poradenství a informační činnost	23
4.7 Vzdělávací činnost	23
5. Možnosti financování aktivit přispívajících k integraci romských komunit	24

Příklady dobré praxe podpory prosazování práv příslušníků romské komunity a integrace romské komunity do společnosti v kraji z úrovně koordinátora

I. Příklad dobré praxe: Vzdělávání zadavatelů a poskytovatelů sociálních služeb v regionu Střední Morava (Olomoucký a Zlínský kraj), modul Prevence sociálního vyloučení a strategie integrace se zaměřením na minority a imigranty	26
II. Příklad dobré praxe: Konzultační porady v terénu	30
III. Příklad dobré praxe: Pracovní zařazení koordinátora pro romské záležitosti na krajském úřadě	34
IV. Příklad dobré praxe: Vytváření podmínek pro úspěšnou integraci příslušníků romských komunit v Pardubickém kraji	36

Přílohy

I. Seznam základních dokumentů vztahujících se k práci koordinátorů pro romské záležitosti	39
II. Odkazy na užitečné www stránky	39
III. Slovníček pojmů	41
IV. Použitá literatura a zdroje	44

Metodický pokyn pro kraje k výkonu funkce „koordinátora pro romské záležitosti“ (dle § 67 zákona č.129/2000 Sb., o krajích ve znění zákona č.231/2002 Sb.)

1. Cílová skupina a legislativa

Funkce koordinátora pro romské záležitosti¹ je zakotvena v zákoně o krajích, zákoně o právech příslušníků národnostních menšin a v Koncepci romské integrace 2005².

Zákon o krajích

Zákonem č. 129/2000 Sb., o krajích ve znění zákona č.231/2002 Sb. byla zřízena funkce krajského koordinátora. Podle §67, písmena c) krajský úřad „*poskytuje odbornou a metodickou pomoc obcím*“ a podle písmena f) „*krajský úřad vykonává přenesenou působnost s výjimkou věcí, které jsou zákonem svěřeny zastupitelstvu a radě nebo zvláštnímu orgánu. Krajský úřad zřizuje funkci koordinátora pro romské záležitosti*“.

Orgány státní správy a samosprávy by měly koordinátora využívat při řešení problémů souvisejících s integrací romských komunit a při tvorbě koncepčních materiálů.

Zákon o právech příslušníků národnostních menšin

Koordinátor pro romské záležitosti plní úkoly vyplývající z výkonu přenesené působnosti krajského úřadu při naplňování státní politiky vůči příslušníkům národnostních menšin žijících na území kraje a napomáhající procesu integrace příslušníků romské komunity do společnosti ve smyslu zákona č.273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Podle zákona č.273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů:

„§.7 Krajský úřad řídí a koordinuje ve svém správním obvodu plnění úkolů na úseku státní politiky napomáhající integraci příslušníků romské komunity do společnosti.“

„§.8 Obecní úřad obce s rozšířenou působností ve svém správním obvodu plní úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti.“

¹ V textu jsou, pro označení osob zastávajících určitou pracovní pozici, používány pouze maskulinní tvary daného podstatného jména. Výrazy nejsou přechylovány do feminina, aby nedošlo ke snížení srozumitelnosti textu. Např. označením koordinátor je proto myšlena osoba zastávající příslušnou pracovní pozici, ať už se jedná o muže či ženu (koordinátora či koordinátorku).

² Koncepce romské integrace je zásadním proklamačním materiálem vlády České republiky v oblasti integrace příslušníků romských komunit. Koncepce romské integrace je periodicky aktualizována a je vždy přijímána ve formě vládního usnesení. Vláda České republiky jejím prostřednictvím vytyčuje a definuje hlavní směry postupu v rámci integrace romských komunit.

Koncepce romské integrace 2005

Úkoly koordinátora pro romské záležitosti

Úkolem krajského koordinátora pro romské záležitosti by podle Koncepce romské integrace 2005 měla být především koordinační a metodická činnost, poradenství směrem ke krajskému úřadu, metodické vedení poradců, informační činnost a organizace seminářů. Jejich úkolem je podle Koncepce romské integrace 2005 také důsledné uplatňování metod a principů gendrového mainstreamingu a zohledňování potřeb romských žen, vystavených násobné diskriminaci.

Genderový mainstreaming

Česká vláda metodu genderového mainstreamingu uznala jako legitimní nástroj pro výkon politiky rovných příležitostí mužů a žen v ČR a zařadila její aplikaci mezi prioritní úkoly v této oblasti (Vládní usnesení č. 456 z 9. května 2001). I přesto je metoda genderového mainstreamingu v praxi stále obtížně uchopitelná a je otázkou, jak může být využívána koordinátory pro romské záležitosti k podpoře „mainstreamingu“ politik rovných příležitostí pro Romy. Z těchto důvodů byly do metodiky zařazeny části, které aplikaci této metody přibližují. Jejich značný rozsah, ve srovnání s dalšími oblastmi pozornosti koordinátorů, souvisí právě s výše popsány okolnostmi a neznámená, že podpora „mainstreamingu“ politik rovných příležitostí pro Romy je jedinou prioritou v činnostech koordinátorů.

Genderový mainstreaming znamená prostoupení hlediska vyrovnávání příležitostí pro muže a ženy všemi koncepčními a rozhodovacími procesy ve všech jejich fázích, včetně plánování, provádění a vyhodnocování. Před přijetím jakéhokoli rozhodnutí je nutné vyhodnotit dopad tohoto rozhodnutí na muže a na ženy (tzv. genderová analýza). Zjistí-li se, že jedno z pohlaví bude negativně ovlivněno, musí ten, kdo rozhodnutí přijímá, podniknout kroky k tomu, aby škodlivé účinky příslušného rozhodnutí odstranil nebo alespoň minimalizoval.

Důležité je, že důsledná aplikace genderového mainstreamingu znamená integraci genderové perspektivy do všech oblastí, ve kterých koordinátoři působí. Tedy i do těch, které se na první pohled jeví jako genderově neutrální (nezaměstnanost, bydlení, atd.)³.

Pracovní zařazení koordinátorů pro romské záležitosti

Koncepce romské integrace 2005 doporučuje zařazení koordinátorů do agendy kanceláře hejtmána. V současné době je pracovní zařazení koordinátorů nejednotné (např. na odboru sociálních věcí a zdravotnictví, na odboru školství apod.) a je plně v kompetenci ředitele krajského úřadu. Toto centrální zařazení by podle Koncepce koordinátorům umožnilo v plné míře uplatňovat mezioborový přístup a přispělo by k lepší komunikaci mezi kraji v celorepublikovém kontextu. Koncepce romské integrace 2005 pro optimalizaci výkonu jejich úkolů doporučuje, aby měli svého asistenta.

³ Podaří-li se např. v komunitním centru v romské lokalitě začít s rekvalifikačními kurzy, je nutné se zamyslet nad následujícími otázkami: jsou nabízené oblasti získání kvalifikace tématicky přístupné jak pro ženy tak pro muže? Prohibí vzdělávání v době, kdy je zajištěna péče o děti tak, že se vzdělávání mohou účastnit i osoby starající se o děti, tedy zejména ženy? Pokud odpovědi na tyto otázky nezní jednoznačně ano, je třeba učinit nápravná opatření (např. zajistit pro dobu konání vzdělávání adekvátní péči o děti).

Metodické vedení koordinátorů pro romské záležitosti

Za nezbytné Koncepce považuje jednotné metodické vedení koordinátorů ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Dne 7.12.2005 přijala vláda svým usnesením č.1573 Realizační plán koncepce romské integrace. Z tohoto materiálu vyplývá povinnost Ministerstva práce a sociálních věcí ČR zajistit metodickou podporu krajským koordinátorům pro romské záležitosti a jejich prostřednictvím romským poradcům na obcích s rozšířenou působností.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR by mělo hrát také roli prostředníka pro jejich agendu s dalšími ministerstvy (např. Ministerstvo spravedlnosti ČR, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR atd. Tím by měl být zajištěn meziresortní a interdisciplinární přístup, který je v procesu integrace Romů a řešení problémů spojených se sociálním vyloučením, které jsou komplexní a vzájemně provázané, nezbytný a účinný.

Financování

Finanční prostředky na činnost koordinátora a na potřeby související s funkcí koordinátora (tj. na osobní a věcné výdaje koordinátora, tj. plat, odvody, osobní provozní výdaje, jako cestovné, energie, telefonní poplatky, kancelářský materiál) jsou poskytovány z Ministerstva financí ČR jako dotace ze státního rozpočtu na požádání kraje jednou částkou na běžný rok.

2. Koncepce romské integrace v ČR

Koordinátor pro romské záležitosti by měl při výkonu své funkce naplňovat základní východiska romské integrace, které jsou popsány v Koncepci romské integrace 2005, v Zásadách dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025⁴, usnesení vlády ČR týkajících se integrace romských komunit a aktivního postupu státní správy a dalších národních dokumentech dotýkajících se romských komunit.

Zásady dlouhodobé strategie vycházejí ze tří perspektiv v přístupu k Romům, které se navzájem doplňují, ale neměly by být směřovány, aby v praxi (především v oblasti poskytování dotací) nedocházelo k nekonceptnímu rozhodování (Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025):

1. z perspektivy lidskoprávní, s důrazem na rovnost a ochranu před diskriminací,
2. z perspektivy národnostní, kde je důraz kladen na kulturu a svobodnou vůli Romů se jako národnostní menšina vymezovat,
3. z širší perspektivy sociokulturní, která pracuje s pojmem „romská komunita“.

Hlavním cílem, dle autorů Koncepce romské integrace 2005, je zlepšení postavení Romů ve všech sférách života společnosti, kde mezi majoritní společností a značnou částí Romů existují nedůvodné a nepřijatelné rozdíly v neprospěch Romů, a dosažení bezkonfliktního soužití příslušníků romských komunit s ostatní společností. Koncepce vytyčuje sedm priorit, které současně reflektují princip genderového mainstreamingu (pozn.: komentáře kurzívou nejsou textem dokumentu Koncepce romské integrace

⁴ Dokument zpracovaný na základě požadavku vlády ze dne 7. prosince 2005 v usnesení č. 1573 se snaží uceleně formulovat základní zásady vládní politiky v oblasti integrace romských komunit v dlouhodobém horizontu zhruba dvou desetiletí, tj. do roku 2025. Zásady jsou založeny na vzájemném propojení strategických východisek a cílů.

2005, ale návrhy, jak konkrétně mohou být principy genderového mainstreamingu v jednotlivých prioritách naplňovány):

- a) Odstranění vnějších překážek, které brání začlenění příslušníků romských komunit do společnosti, tedy především odstranění všech forem diskriminace jednotlivců i celých skupin vymezených rasou, barvou pleti, národností, jazykem, příslušností k národu či etnické skupině. *Důraz musí být kladen na aspekt násobné diskriminace romských žen, které jsou vystavovány dvojí diskriminaci, a to jako ženy a v důsledku svého etnického původu.*
- b) Pomoc při odstraňování vnitřních překážek, které brání začlenění příslušníků romských komunit do společnosti, tedy především odstranění handicapu ve vzdělání a kvalifikaci. *Je nutné zohledňovat odlišné potřeby romských žen a mužů. Jedním z významných vnitřních mechanismů, který v romských komunitách určuje postavení jedinců a může bránit v jejich rozvoji, je stereotypní vnímání mužských a ženských rolí. Ženám je přisuzována role primární pečovatelky o děti, o domácnost, o muže, případně o širší rodinu. Muž může být vnímán více jako autorita, ochránitel nejužší rodiny⁵. Očekávání mužů a žen vycházející z takto připsaných rolí na sebe váží odlišné potřeby na vzdělávání, získání a udržení zaměstnání. Dlouhodobá snaha by měla ústít v rovnoprávné prolínání rolí, které si jedinec bez svazujícího sociálního tlaku zvolí. Stojíme-li však na začátku tohoto úsilí, je potřeba řešení problémů přizpůsobovat možnostem a reálným podmínkám, ve kterých příslušníci romských komunit žijí.*
- c) Zlepšení sociální úrovně příslušníků romských komunit je třeba v nejbližším období považovat za prioritu, která vyžaduje zvláště intenzivní pozornost, především snížení jejich nezaměstnanosti, zlepšení bytové situace a následně zdravotní situace, předcházení sociálnímu vyloučení v romských komunitách a odstraňování jeho důsledků. *Pro plné využití vnitřních zdrojů romské komunity je opět potřeba reflektovat odlišné problémy a z nich plynoucí odlišné potřeby romských mužů a žen. Každému z koncepčních rozhodnutí reagujících např. na problematiku nezaměstnanosti musí předcházet genderová analýza, tedy systematické a cílené zamyšlení nad možnými vlivy rozhodnutí pro příslušníky romského etnika jako celku, ale také pro velkou skupinu žen a velkou skupinu mužů.*
- d) Zastavení vzniku a šíření vyloučených romských enkláv, tzv. ghettoizace.
- e) Zajištění rozvoje romské kultury a romského jazyka.
- f) Vytvoření tolerantního prostředí bez předsudků, v němž příslušnost ke skupině vymezené rasou, barvou pleti, národností, jazykem či příslušností k národu není důvodem k odlišnému posuzování jednotlivce a zacházení s ním. *Předsudky napříč společností zahrnují také podjatosti na základě pohlaví, věku či tělesných dispozic. Je třeba mít na paměti, že vůči příslušníkům romského etnika se tyto předsudky kumulují. Romové se pak, jakožto nositelé vícera stereotypně hodnocených charakteristik, mohou ocitnout v pozici násobné diskriminace (viz. již uvedený příklad romských žen).*

⁵ Problematika kulturních a sociálních vzorců v romských komunitách je s měnícími se vnějšími a vnitřními podmínkami značně diverzifikována a vyžádala by si samostatný oddíl, který je zcela nad rámec metodické příručky. Na tomto místě si dovoluujeme zjednodušení pouze pro uvědomění si genderovanosti každodenní zkušenosti romských žen a mužů, kterou je nezbytné při koncepčních úvahách na všech úrovních reflektovat.

g) Zajištění bezpečnosti příslušníků romských komunit. *Principy genderové korektnosti by měly procházet rovinou institucionálního zabezpečení i rovinou obsahového zaměření bezpečnostních opatření. V institucionálním zajištění je např. nutné iniciovat přítomnost žen ve funkci asistenta policie, aby mohly např. obětem sexuálního násilí efektivněji zprostředkovat kontakt s Policií ČR. Po obsahové stránce nesmí být opomíjena např. otázka domácího násilí, jehož oběťmi se stávají zejména ženy.*

Politika vlády je v oblasti romské integrace založena na principech důsledné ochrany základních práv a svobod, ochrany před diskriminací a podpory rovného přístupu a rovných příležitostí. Politika vlády v oblasti romské integrace se doplňuje s vládní politikou ochrany práv příslušníků národnostních menšin a jejím cílem je zajištění lepšího sociálně ekonomického postavení Romů a současně adekvátního rozložení a stratifikace pozic zastávaných Romy ve společnosti. (Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025).

Jedním z hlavních cílů integrační politiky je také zmírňování a předcházení sociálnímu vyloučení příslušníků romských komunit, který vyplývá také z Národního akčního plánu sociálního začleňování 2006-2008. Těžiště integrace by mělo být postupně stále více přesouváno na místní úroveň a kraje a obce s rozšířenou působností by měly zpracovávat vlastní koncepci integrace, která je v souladu s vládní koncepcí. (Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025).

Základním předpokladem úspěšné realizace integrace Romů do společnosti je spolupráce a angažovanost centrálních i místních úřadů a občanské společnosti. Koordinátoři pro romské záležitosti představují pojítko a systémový prvek umožňující propojení integračních aktivit na centrální a regionální úrovni. (Koncepce romské integrace 2005).

3. Kompetence koordinátorů pro romské záležitosti

Kompetence označují rozsah působnosti, souhrn oprávnění a povinností, které jsou koordinátorovi pro romské záležitosti svěřeny k výkonu jeho povolání.

Mezi hlavní kompetence koordinátorů pro romské záležitosti patří:

- Metodická činnost
- Koordinační činnost
- Analytická činnost
- Koncepční a iniciační činnost
- Aktivita realizované v rámci komunitního plánování
- Poradenství a informační činnost
- Vzdělávací činnost

4. Popis realizace jednotlivých kompetencí

4.1 Metodická činnost

Metodická spolupráce

Koordinátor pro romské záležitosti metodicky spolupracuje s

- radami vlády ČR: Radou vlády ČR pro záležitosti romské komunity, Radou vlády ČR

pro lidská práva, Radou vlády ČR pro národnostní menšiny, Radou vlády ČR pro rovné příležitosti mužů a žen

- ministerstvy: Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (od roku 2006 převzalo metodické vedení koordinátorů), Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (opatření týkající se integrace romských žáků, naplňování Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí), Ministerstvem pro místní rozvoj, Ministerstvem kultury, Ministerstvem vnitra, Ministerstvem zdravotnictví, Ministerstvem spravedlnosti
- dalšími odbory krajského úřadu: především pak s odborem sociálních věcí, školství, mládeže a tělovýchovy, odbory kultury, zdravotnictví a strategického rozvoje (regionálního a ekonomického rozvoje), s krajským školským koordinátorem preventivních aktivit, krajským protidrogovým koordinátorem, koordinátorem prevence kriminality
- poskytovateli sociálních služeb, nestátními neziskovými organizacemi (především terénními sociálními pracovníky/ terénními pracovníky aj.) apod.
- úřady práce
- vzdělávacími institucemi (především s asistenty pedagoga)
- obcemi (především s vyšší koncentrací příslušníků romských komunit)
- Veřejným ochráncem lidských práv/ ombudsmanem
- Českou obchodní inspekci
- Policií ČR (především se styčným důstojníkem pro práci s minoritami) a asistenty policie⁶

Cílem metodické spolupráce je rozvoj meziřesortních aktivit a projektů, které by přispívaly k integraci romské menšiny.

Metodické vedení romských poradců a terénních sociálních pracovníků/terénních pracovníků

Dne 7.12.2005 přijala vláda svým usnesením č.1573 Realizační plán koncepce romské integrace. Z tohoto materiálu vyplývá Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR povinnost zajistit metodickou podporu krajským koordinátorům pro romské záležitosti a jejich prostřednictvím romským poradcům na obcích s rozšířenou působností.

Koordinátor pro romské záležitosti metodicky vede pracovníky obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, kteří zajišťují integraci příslušníků romských komunit ve správním obvodu a romské poradce. Zřízení funkce romského poradce⁷ není uloženo zákonem a ani obce nelze přimět k tomu, aby takové pracovníky zaměstnaly. Zabývat se činnostmi napomáhajícími integraci romských komunit do společnosti ukládá obecním úřadům § 6 odst. 8 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Protože obce s rozšířenou působností nejsou kraji ani krajskému úřadu subordinovány, lze všechny níže popsané aktivity koordinátora realizovat, má-li je v pracovní náplni, se souhlasem tajemníka příslušného obecního úřadu, případně na vyžádání si metodické pomoci nebo konzultace ze strany samosprávných orgánů obce.

⁶ Asistent policie není článkem Policie ČR, je zaměstnáván poskytovateli sociálních služeb.

⁷ V textu je používán pojem romský poradce, pokud obec s rozšířenou působností nemá tuto pozici zřízenou, text se vztahuje k pracovníkům obecních úřadů těchto obcí, kteří zajišťují integraci příslušníků romských komunit.

Pokud to vyžaduje situace, může koordinátor metodicky vést také terénní sociální pracovníky/ terénní pracovníky obcí.

V rámci metodického vedení romských poradců a terénních sociálních pracovníků/ terénních pracovníků koordinátor:

- pravidelně (minimálně dvakrát ročně) svolává romské poradce a terénní sociální pracovníky/ terénní pracovníky obcí na porady, pořádá pro ně školení a semináře. Poskytuje jim konzultace podle potřeby, navštěvuje je v místě jejich pracoviště. Na obecních úřadech se může setkávat s pracovníky úřadu a samosprávy (starosta, radní odpovědný za danou oblast), zástupci nestátních neziskových organizací a pedagogickými pracovníky škol na obcích s rozšířenou působností a škol s vysokým počtem dětí ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí. Důvodem návštěv a setkávání místních skupin je specifická každé lokality, kterou je třeba respektovat.
- při komplexnějších problémech, které se prolínají, pořádá porady celého odboru či za přítomnosti dalších vybraných pracovníků (např. dávkových pracovníků, pracovníků sociálně právní ochrany, pracovníků nestátních neziskových organizací),
- na metodické schůzky minimálně jedenkrát ročně přizve pracovníky Ministerstva práce a sociálních věcí ČR nebo Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity.

Toto metodické vedení může probíhat individuálně či skupinově (písemnou formou, elektronickou formou, telefonicky, osobně na krajském úřadě, pracovišti romského poradce či v terénu).

Při metodickém vedení koordinátor pro romské záležitosti:

- předává relevantní informace získané zejména od ústředních orgánů státní správy, které jsou nezbytně nutné ke kompetentnímu výkonu funkce romského poradce či agendě integrace příslušníků romských komunit na obecních úřadech s rozšířenou působností,
- facilituje výměnu zkušeností a vzájemnou pomoc mezi jednotlivými subjekty, využívá příklady dobré praxe a kazuistiky,
- seznamuje účastníky s novými právními předpisy a dalšími aktuálními informacemi, zejména o činnosti krajské samosprávy v oblasti integrace romských komunit a jejího možného vlivu na situaci v obcích na území kraje,
- zprostředkovává nabídku vzdělávání.

4.2 Koordinační činnost

Koordinátor pro romské záležitosti:

- koordinuje romské poradce či pracovníky pověřené agendou integrace příslušníků romských komunit na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností,
- koordinuje aktivity a spolupracuje s ostatními subjekty veřejné správy, terénními sociálními pracovníky/ terénními pracovníky, asistenty pedagoga, výbory a komisemi pro národnostní menšiny a integraci romské komunity, s romskými a proromskými organizacemi v kraji, úřady práce, s regionálními poskytovateli sociálních služeb z řad nestátních neziskových organizací, s organizacemi zabývajících se rovností mužů a žen a dalšími subjekty při řešení vztahů mezi majoritou a romskými komunitami.

Ve spolupráci s těmito subjekty:

- usiluje o zlepšování efektivity stávajících aktivit usilujících o integraci Romů,
- iniciuje vznik integračních projektů v lokalitách s vysokou koncentrací příslušníků romských komunit,
- hledá nové partnery (především nestátní neziskové organizace, které mají kapacitu poskytovat sociální služby ve vyloučených lokalitách),
- usiluje o zlepšování a propojování komunikace a zkvalitňování spolupráce mezi jednotlivými subjekty,
- podporuje tvorbu sítě asistentů pedagoga a terénních sociálních pracovníků/ terénních pracovníků,
- využívá aktuální databázi zabývajících se řešením problematiky integrace romské komunity, kterou vede,
- se účastní akcí pořádaných organizacemi zabývajících se integrací Romů, případně se podílí na jejich přípravě,
- se zapojuje do komunitního plánování na lokální úrovni (účast na pracovních skupinách, vyhledávání poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb apod.).

Databáze

Koordinátor pro romské záležitosti vede aktuální databázi institucí a neziskových organizací zabývajících se řešením problematiky integrace romské komunity (databáze by se neměla omezovat pouze na poskytovatele sociálních služeb, ale měla by zahrnovat také organizace a instituce působící např. v oblasti kultury a vzdělávání, které přispívají k procesu integrace Romů).

Vytváření sítí

Při koordinaci může využívat metodu vytváření sítí (nebo také síťování). Síť je formálním či neformálním spojením lidí a organizací, sítí vztahů, která umožňuje jejich vzájemnou komunikaci a spolupráci. Subjekty v síti mohou navzájem sdílet zdroje, dovednosti, kontakty a znalosti. Při síťování jsou využívány a ovlivňovány vztahy mezi jednotlivými subjekty. Síťování je využíváno při koordinaci a navazování spolupráce mezi jednotlivými subjekty. Mezi hlavní výhody síťování patří (Kirst-Ashman, Hull, 1997; Johnson, 1992): rychlost, flexibilita, vzájemné sdílení zdrojů, kontaktů, dovedností a znalostí, umožňuje spojení lidí a subjektů na různých úrovních (formální a neformální instituce, laici a profesionálové atd.), usnadňuje pohyb ve formálních systémech, může přispívat ke vzniku alternativních řešení (v sítích se mohou rodit nové myšlenky).

Role koordináta při síťování spočívá v iniciování tvorby sítí a provádění síťové analýzy, je členem v sítích již existujících či nově vznikajících, poskytuje místo pro setkávání, organizuje a facilituje jednotlivá setkání, motivuje členy sítě, poskytuje jim informace a o existenci sítě informuje další subjekty.

Při své práci bude koordinátor využívat především sítě tématické či problémové, které jsou vytvářeny kolem určitého tématu, problému nebo potřeby. S těmito typy sítí se můžeme setkat například v rámci komunitního plánování.

Při vytváření sítí lze využít síťovou analýzu, která se provádí v následujících krocích (Schuringa, 2007):

1. Určení centrálního aktéra (organizace nebo osoba, která se chce zabývat určitým tématem nebo chce řešit určitý problém).
2. Jasný a konkrétní popis problému a cíle, kterého chceme dosáhnout.
3. Určení všech souvisejících subjektů (kdo všechno při řešení problému může hrát důležitou roli, tzn. přispívá k jeho řešení nebo problém prohlubuje).
4. Výběr partnerů do sítě podle jejich významu a vlivu pro dosažení cíle, o který síť usiluje.
5. Vytvoření mapy sítě znázorněním postavení a vztahů jednotlivých subjektů a jejich vztahů s centrálním aktérem.
6. Provedení analýzy jednotlivých subjektů ve vztahu k následujícím otázkám: Existuje shoda všech subjektů v definici problému či tématu? Jaký mají subjekty zájem na řešení či neřešení problému a jaká je míra jejich vlivu? Jaké zdroje jsou k dispozici?
7. Volba a tvorba strategie. Je třeba doplnit informace o skutečnostech, které mohou mít na práci sítě vliv (např. legislativa, státní politika, místní specifika atd.), a na jejich základě vypracovat strategii, které vztahy je třeba vytvořit a posílit, a jak to nejlépe provést.

Při vytváření sítí lze využít například tyto metody:

- organizování pracovních skupin, které se pravidelně setkávají k určitému tématu či problému,
- organizování kulatých stolů k určitému tématu či problému,
- konference,
- využití komunitní plánování.

Při všech těchto akcích je důležité vytvořit prostor také pro neformální diskusi a tvorbu vzájemných vztahů mezi účastníky.

Při vytváření konkrétního plánu tvorby sítě může koordinátor využít následující postup:

1. Popis situace, která vyžaduje tvorbu sítě.
2. Jakého cíle chceme dosáhnout?
3. Metody tvorby sítě, které lze použít. Jejich rozpracování.
4. Evaluace celého procesu s důrazem na udržitelnost a možná rizika.
5. Časový plán a finanční zajištění.

4.3 Analytická činnost

Koordinátor pro romské záležitosti zajišťuje zpracování analýzy⁸ pro orgány kraje, které se týkají zejména popisu životní úrovně, přístupu ke vzdělání, bydlení, míry nezaměstnanosti a soužití s většinovou společností příslušníků romské komunity žijící v kraji a předkládá návrhy systematického řešení jednotlivých problémů. Pro účely souborných zpráv, strategických dokumentů apod. může také využívat již existující výzkumy a studie či zpracování výzkumu zadat dalšímu subjektu. Při zpracování analýz využívá zpětné vazby od realizátorů aktivit a projektů a spolupracuje se všemi složkami, které se integrací Romů zabývají. Jedním z možných způsobů realizace je například využití SWOT analýzy⁹, na které mohou spolupracovat romští poradci či pracovníci

⁸ Analýza je metodou poznávání a popisování (Tomeš, 2003), v tomto případě o stavu romských komunit v určitém kraji. Jedná se o interpretaci informací, jejich vzájemné porovnávání a hledání souvislostí.

⁹ Analýza silných a slabých stránek, ohrožení a příležitosti.

pověření agendou integrace příslušníků romských komunit na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností a další aktéři integrace romských komunit v kraji.

Na základě analýzy koordinátor pro romské záležitosti navrhuje opatření vedoucí ke zlepšování postavení a prosazování práv příslušníků romské komunity. Svoje návrhy může prezentovat především prostřednictvím zpráv a dokumentů, žádoucí je využití výsledků analýz při tvorbě grantové politiky kraje.

Prezentace analýzy by měla být srozumitelná a přehledná. Měla by obsahovat popis současného stavu, analýzu zjištěných údajů a jejich interpretaci, srovnání zjištěných informací (například s jinými kraji), závěry a doporučení pro další aktivitu. Závěry je třeba zpracovat z pohledu místních podmínek a stanovit priority a pořadí potřeb.

Koordinátor pro romské záležitosti zajišťuje především tyto analýzy:

A) systematické monitorování a vyhodnocování integračních projektů realizovaných státními i nestátními organizacemi na pomoc romské komunitě s důrazem na jejich funkčnost a efektivitu, zaměřuje se především na projekty finančně podporované krajem,

B) mapování a vyhodnocování potřeb romských komunit v kraji.

Ad. A) Monitorování a vyhodnocování stavu integračních projektů v kraji

Při mapování a vyhodnocování aktuálního stavu integračních aktivit v kraji může koordinátor pro romské záležitosti využít následujícího postupu:

1. Určení projektu, který bude hodnocen.
2. Co chceme zjistit? Z jakého důvodu to chceme vědět a jak výsledky dále použijeme?
3. Kdo bude realizátorem mapování a vyhodnocování?

Provedení analýzy lze zadat dalšímu subjektu. Pak na bod 3. navazujeme následovně:

4. Zadání analýzy - zpracovateli analýzy bychom měli sdělit, co chceme zjistit, z jakých důvodů a k jakým účelům chceme výsledky analýzy použít.
5. Jak bude probíhat výběr zpracovatele? Jaká kritéria budou při výběru brána v úvahu? Jak potenciální zpracovatele oslovíme?
6. Finanční zajištění realizace analýzy.
7. Jak bude realizátor průběžně zadavatele analýzy informovat?
8. Závěrečná zpráva – jak bude posuzována a jak s ní bude naloženo.
9. Převzetí analýzy, kontrola její kvality. Jak bude probíhat? Kdo bude pověřen kontrolou kvality? Budou výsledky analýzy předány pouze písemně nebo budou prezentovány také ústně?
10. Jak budou výsledky analýzy využity v praxi? Jaké jsou limity provedené analýzy?
11. Kde, jak a kým budou výsledky analýzy prezentovány?

Pokud bude realizátorem analýzy koordinátor, pak na bod 3 bude navazovat následovně:

4. Jaká kritéria budou pro vyhodnocení funkčnosti a efektivitu použita? Tzn., jaká kritéria budeme považovat za ukazatele efektivitu (např. určitý počet uživatelů služby, pokles míry nezaměstnanosti atd.)
5. Volba metody a techniky sběru dat.
6. Plán realizace. Součástí měl být harmonogram, účastníci analýzy, finanční zajištění.
7. Analýza a interpretace získaných dat. Jak budou data zpracována.
8. Zpracování závěrů, závěrečné zprávy a doporučení.

U monitorování a vyhodnocování jednotlivých integračních projektů se koordinátor opět cíleně zaměřuje na monitoring genderových dopadů. Jaký má projekt dopad pro romské muže a jaký má dopad pro romské ženy? Je projekt *genderově neutrální*, tedy s totožným dopadem pro muže a ženy, nebo jedno z pohlaví zvýhodňuje¹⁰ nebo naopak jedno z pohlaví diskriminuje? *Genderová citlivost*, tedy žádoucí stav, který se vyznačuje pečlivou analýzou důsledků projektu na muže a na ženy a následným vyrovnáváním tak, aby z projektu mohli muži i ženy těžit pokud možno rovným dílem, je v projektech často zaměňován za přístup nazývaný jako *genderově slepý*. To je takový přístup, který ignoruje dimenzi genderové rovnosti, v důsledku čehož má rozdílný dopad dle pohlaví. Zjednodušeně lze rozeznat tři hlavní úrovně možného genderově slepého přístupu: formu, obsah a finanční dotace:

• Forma

Genderově slepý je takový přístup, který nereflektuje specifické potřeby příslušníků jednoho pohlaví. Řídí se pravidlem všem stejně, což ale při rozdílných životních podmínkách příslušníků romských komunit ve svém výsledku znamená každému jinak. Příklad: slibuje-li poskytovatel sociální služby v lokalitě zvýšení kvalifikace obyvatel komunity pomocí rekvalifikačního kurzu, je nutno naplánovat čas kurzu tak, ať nezvýhodňuje ty osoby, které se starají o děti. Jestliže je čas kurzu naplánován na dobu, kdy není institucionálně zajištěna péče o děti, nebo pokud péči o děti např. formou volnočasových aktivit nezajistí pořadatel kurzu, nemohou se osoby pečující o děti kurzu zúčastnit. Tak vznikají nerovné podmínky, v tomto případě znevýhodňující ve většině ženy.

• Obsah

Některé z aktivit jsou primárně cíleny k mužům, některé k ženám. Je nezbytné vyrovnávat obsah aktivit vždy k oběma pohlavím. Při posuzování projektů je třeba se ptát na to, zda 1) existují rozdíly mezi každodenní činností mužů a žen, 2) jsou služby a opatření poskytována tak, aby z nich muži i ženy mohli těžit pokud možno, co nejrovnějším dílem? Příklad: rozhodne-li se poskytovatel volnočasové aktivity v lokalitě vybudovat fotbalové hřiště, existuje předpoklad, že jej využijí zejména muži a chlapi. Proto je potřeba souběžně usilovat o vybudování prostoru pro volnočasovou realizaci dívek a žen (např. fitness tělocvična pro aerobní cvičení).

• Finanční dotace

Finanční prostředky by měly být rovnoměrně vydávány ve prospěch obou pohlaví. Genderové rozpočtování je aplikace genderového mainstreamingu v rozpočtovém procesu, která je založena na hodnocení rozpočtů z hlediska genderu, zapracování genderové perspektivy na všech úrovních rozpočtového procesu a změně struktury příjmů a výdajů za účelem prosazování genderové rovnosti. Příklad: poskytuje-li zařízení službu sociální poradenství, jeví se jako opodstatněný náklad zařízení dětské herny, kde bude možnost zabavit děti v čase, který rodiče potřebují k čerpání služby. Služba pro rodiče dětí se tak stává dražší než pro nerodiče nebo osoby, které o dítě primárně nepečují. Pokud však tato služba není zajištěna, pro pečovatele o děti (většinou ženy) se stává hůře přístupnou.

¹⁰ Tzv. pozitivní akce pro romské ženy přitom může být vnímána kladně a z pohledu vyrovnání příležitostí přínosně.

Ad. B) Mapování a vyhodnocování potřeb romských komunit v kraji

Při mapování a vyhodnocování potřeb romských komunit v kraji lze využít následující postup.

a) Mapování potřeb romských komunit v kraji

Mapování potřeb romských komunit v kraji je založeno na samostatné analýze. Tu může stejně jako v případě monitorování a vyhodnocování stavu integračních projektů v kraji realizovat koordinátor sám nebo jej zadat externímu subjektu, případně s externím subjektem spolupracovat.

1. Co chceme zjistit? Jinými slovy, jaký je cíl naší analýzy? Je dobré se pokusit zformulovat nejen téma, kterým se chceme zabývat, ale také sadu jednoznačných otázek, na které hledáme odpověď. Stanovené otázky pomohou téma zúžit. Když se např. chceme zaměřit na potřeby sociálních služeb v dané lokalitě, zformulujeme otázky: Zpřístupnění kterých sociálních služeb může přispět ke zvýšení sociální suverenity obyvatel komunity? Jaké existují překážky, které využívání vybrané sociální služby v komunitě mohou bránit?
2. Časový plán a finanční zajištění. Je stanoven termín, ke kterému musí být analýza hotova? Kolik času v řádu týdnů a měsíců bude potřeba na každou z popsaných fází mapování a vyhodnocování potřeb? Např. tři skupinové rozhovory jsou nepoměrně méně náročné na čas než rozsáhlé dotazníkové šetření. Praxe ukazuje, že je velmi užitečné zhotovit si podrobný terminář, který určuje časovou dotaci práce na analýze. Omezí se tak riziko nedodržení termínu dodání analýzy. Rozvahy o finančním zabezpečení jsou klíčové pro zajištění spolupráce dalších subjektů. Pokud finanční prostředky k dispozici jsou, doporučuje se k provedení analýzy přizvat subjekt, který má v realizaci obdobných analýz praxi (výzkumná agentura, sociálně-vědní univerzitní pracoviště apod.). Pokud finanční příspěvky nejsou, je dobré zvážit, zda existuje reálná možnost prostředky získat (např. v rámci grantové politiky kraje nebo v rámci Evropského sociálního fondu). Koordinátor také může oslovit subjekt, o kterém se domnívá, že je schopen analýzu provést a může ve spolupráci s tímto subjektem napsat projektovou žádost na požadované finanční prostředky. Při finančních rozvahách je účelná stejná pečlivost jako při úvahách časových. Bude-li např. technikou sběru dat rozhovor, musí si koordinátor promyslet, zda rozhovory provede sám nebo je u někoho objedná. Toto rozhodnutí samozřejmě ovlivní výši potřebných finančních nákladů.
3. Popis cílové skupiny. Na koho bude výzkum zaměřen? Je třeba důkladného zamyšlení nad tím, či potřeby přesně budeme zkoumat a také, kdo nám bude schopen na naše otázky zodpovědět. Půjde nám o výpověď příslušníků romské komunity z našeho kraje nebo jen o výpověď příslušníků určité lokality? Je naše analýza zaměřena na určitou věkovou skupinu romských občanů nebo nás zajímá jejich názor bez ohledu na věk? Chceme zachytit pouze výpovědi osob, které se bezprostředně setkávají s určitým problémem, např. nezaměstnaností? Je potřeba k zodpovězení našeho cíle výpověď příslušníků romské komunity nebo spíše/také někoho, kdo se danou problematikou profesně zabývá (např. při analýze vzdělávacích potřeb příslušníků romské komunity bude účelné ptát se nejen příslušníků romského etnika v dané lokalitě, ale také romských aktivistů, pedagogů či jiných expertů)?

4. Vymezení současného stavu. Při jeho popisu lze využít dostupných statistických zdrojů, již existujících výzkumů, pozorovaných skutečností či vlastních poznatků získaných při práci v romských komunitách. Přitom je nezbytné rozlišovat mezi objektivními fakty a domněnkami. Hypotetické domněnky mohou být využity jako hypotézy k ověření, mapování a vyhodnocování by na nich však nemělo stát jako na faktech.
5. Výběr metody a technik zjišťování současného stavu, zvážení výhod a nevýhod. Je nutné zvolit především vhodný nástroj sběru dat/potřebných informací. Pro použití v romských komunitách nelze doporučit dotazník. Může být vnímán jako ohrožující („papír, který využije majoritní populace“, která je často vnímána nepřátelsky), navíc předpokládá určitou dovednost tázaného/ respondentů (musí správně porozumět otázce i všem předkládaným variantám odpovědí). Z těchto důvodů je lépe využít pozorování, individuální a skupinové rozhovory.
6. Popis způsobu realizace sběru dat. Jak budou data vyhledávána a získávána. Bude-li analýza provedena jiným subjektem, je toto rozhodnutí v jeho kompetenci. Je nicméně dobré, aby i v tomto případě realizující subjekt svou strategii s koordinátorem konzultoval. Předejde se tak rizikům, spojeným s možnou neznalostí specifik romských komunit. Realizuje-li analýzu koordinátor, musí se hned na začátku analýzy zamyslet zejména nad tím, je-li zvolené informace schopny zjistit a jakým způsobem. Bylo by např. zbytečným úsilím koordinátora, kdyby formuloval svůj cíl výzkumnou otázkou „Jaké jsou názory vrcholných politických představitelů kraje na otázku možnosti řešení nevyhovujícího bydlení v konkrétním romském ghettu?“, aby v průběhu analýzy zjistil, že výpovědi vrcholných krajských politiků z rozličných důvodů nedostane.
7. Analýza dat. Jak budou data zpracovávána. Bude potřeba ke zpracování dat počítačový software (excell, SPSS+, Atlas.ti)? Pokud ano, má tento software koordinátor k dispozici a ovládá jej? Nebo bude možno získaná data/informace zpracovat ručně? To je jednodušší v případě dat, která nemají hromadnou povahu, tzv. kvalitativní data. Tato data mají podobu slovních výpovědí, nezpracovávají se tedy statisticky.
8. Interpretace výsledků, zpracování závěrů. Na co lze ze získaných informací usuzovat? Jaká je podoba popisované situace?

Při takto prováděné analýze by měl koordinátor využít metod genderového mainstreamingu. Jinými slovy, analýzu by měl provést genderově senzitivně, situaci by měl posoudit a následně vyhodnotit v perspektivě důsledků, které má analyzovaná situace pro ženy a pro muže.

V analýzách genderového dopadu je užitečné zaměřit se na následující okruhy (Příručka programu iniciativy společenství Equal – gender mainstreaming. 2004, upraveno). Jejich podobu by koordinátor měl mít na paměti při veškerých realizovaných analýzách, jejich řazení však nesleduje nutnou chronologickou posloupnost. Zdůraznění či potlačení jednotlivých okruhů by se mělo odvíjet od konkrétních cílů analýzy.

1. Kvantitativní mapování lokality

Účelem je zmapovat, kolik je v lokalitě mužů a žen. Dále, jaké jsou jejich socio-demografické charakteristiky, jako např. počet dětí nebo podoby partnerského soužití.

2. Mapování přístupu ke zdrojům podle pohlaví

Cílem je zjistit, jak jsou v komunitě rozděleny zdroje mezi muže a ženy a zda mezi pohlavími existují významné rozdíly. Zdroje neznamenají pouze finanční prostředky, ale také:

- a. Čas, který věnují muži a ženy produktivním činnostem (např. placená a neplacená práce), reprodukčním činnostem (hlídání dětí a práce v domácnosti), trávení volného času (sport, rekreace).
- b. Důležité informace, ke kterým mají příslušníci komunity přístup. Jedná se o informace, např. o pracovních příležitostech, o sociálních programech.
- c. Peníze a ekonomická síla mužů a žen, tedy kdo je v komunitě finančně závislý, kdo naopak nezávislý, jak jsou rozloženy soukromé příjmy.
- d. Vzdělání a odborná příprava, ve smyslu úrovně vzdělání příslušníků komunity a sektorů vzdělání, které jsou zastoupeny u mužů a u žen.
- e. Zaměstnanost, tedy procentní podíl žen a mužů, kteří jsou zaměstnaní, nezaměstnaní, dlouhodobě nezaměstnaní, hledající pracovní příležitost.
- f. Sociálně-zdravotní služby, ke kterým mají ženy a muži přístup (např. zdravotní péče, bydlení, péče o děti). Jak vypadá využití ze strany mužů a žen?

Obecně si koordinátor v této oblasti genderové analýzy klade následující otázky: jaké zdroje jsou dostupné ženám a jaké mužům? má některá skupina méně zdrojů? má některá skupina zhoršený přístup ke zdrojům? Pokud ano, je potřeba věnovat se změně této situace.

3. Mapování sociálních norem a hodnot v komunitě

Prvním krokem je zjistit, zda jsou vázány k ženám nebo k mužům, případně k ženským nebo mužským vlastnostem odlišné hodnoty. Poté, je potřeba zjistit, zda z existence odlišných hodnot vznikají nerovnosti.

4. Mapování externích vlivů

Cílem je zjištění, zda a v jaké podobě ovlivňují chování příslušníků komunity sociální zákony, demografické trendy nebo sociální klima. Mají tyto faktory pozitivní či negativní vliv na chování mužů a žen v lokalitě?

b) Vyhodnocení potřeb romských komunit v kraji

Vyhodnocení potřeb romských komunit v kraji navazuje na provedení analýzy. Zatímco analýzu může koordinátor zadat externímu subjektu, navazující vyhodnocení by měl provést sám. V závislosti na potřebě mohou být analýza a vyhodnocení prezentovány samostatně nebo v jednom dokumentu. Při samostatné prezentaci je však nutné, aby bylo zřejmé, z čeho vyhodnocení vychází.

1. Identifikace problémů. Ze závěrů analýzy zaměřené na mapování potřeb romských komunit v kraji by měly vyplynout problémy, které je potřeba v daném kraji řešit. Je dobré tyto problémy přehledně oddělit tak, aby byl každý z nich samostatně popsán. Je přitom možné, že některé problematické oblasti v sobě budou spojovat dílčí témata menšího rozsahu. V tomto případě bude popsán zastřešující předmět, ve kterém budou, opět odděleně od sebe, uceleně popsána jednotlivá témata. Cílem je, ať nedochází k nejasnému uchopování problematických otázek a jejich promísení.
2. Vymezení překážek, které stojí v řešení problémů. Dokáže-li koordinátor identifikovat bariéry ohrožující řešení nastíněných problémů, měl by je popsat. Jedině tak

bude možné pracovat na jejich odstranění. Odpovědná identifikace bariér může jednak vycházet z provedené analýzy (v tom případě je dobré zahrnout ji do cíle analýzy), jednak může vyžadovat další rozhovory s různými subjekty, které se ve zkoumaných problémech orientují.

3. Identifikace potřeb. Koordinátor by měl, na základě popsaných problémů, identifikovat konkrétní potřeby příslušníků romské komunity. Je opět důležité jednotlivé potřeby popsat zvlášť, jako ucelené a samostatné bloky.
4. Návrhy konkrétních intervencí plynoucích z výsledků, jejich kritická analýza. Koordinátor navrhne intervence, které povedou k dosažení žádoucího stavu. Intervence mohou vycházet z provedené analýzy, mohou čerpat z národních i zahraničních zkušeností, národních koncepcí apod. Kritickou analýzou se myslí zvážení pozitiv a negativ jednotlivých intervencí, identifikace možných rizik při jejich aplikaci.
5. Plán intervencí.
6. Vymezení standardního (chtěného) stavu. Jak by měla vypadat situace po naplnění identifikovaných potřeb, po odstranění popsaných překážek a po vyřešení nastiněných problémů? Jinak řečeno, jak můžeme zkontrolovat, zda se stav mění k lepšímu a navržené intervence jsou úspěšné? Koordinátor musí přesně vymežit, v čem by byla situace po vyřešení zkoumaného problému odlišná od té dnešní. Ideální je stanovit si kvantifikované ukazatele, které lze jednoznačně změřit a tak objektivně posoudit, zda se situace zlepšila nebo nikoliv. K demonstraci možného pojetí stanovení kvantifikovaných slouží tabulka.

Cíl: zvýšení zaměstnanosti příslušníků romské komunity v kraji

Problém/ potřeba/ bariéra	Současný stav	Chtěný stav	Ukazatel
1. Zvýšení celkové zaměstnanosti příslušníků romské komunity	61% míra nezaměstnanosti	20% míra nezaměstnanosti	Míra nezaměstnanosti pro příslušníky romské komunity
2. Snižování dlouhodobé nezaměstnanosti	38% míra dlouhodobé nezaměstnanosti	19% míra dlouhodobé nezaměstnanosti	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti pro příslušníky romské komunity
3. Snižování nezaměstnanosti u žen	41% míra nezaměstnanosti u romských žen	20% míra nezaměstnanosti u romských žen	Míra nezaměstnanosti pro příslušnice romské komunity

Ukazatele by měly být stanoveny realisticky tak, ať je jejich dosažení možné. Zároveň by však neměly být stanovovány příliš skromně, ať není možné jejich dosažení bagatelizovat. Koordinátor by měl také určit, kdy je možné dosažení definovaných ukazatelů předpokládat a kdy bude provedena jejich revize. Časové určení se doporučuje v řádu měsíců či let, záleží na povaze řešeného problému.

4.4 Koncepční a iniciační činnost

Koordinátor pro romské záležitosti na základě analytické činnosti zpracovává doporučení pro orgány kraje, pro vládu nebo pro ústřední správní úřady k zajištění potřeb romských komunit, zvláště pak v oblasti sociální politiky, politiky zaměstnanosti,

bydlení, školství, péče o zdraví, společenského a kulturního života. Podílí se na vnějším připomínkovém řízení k zákonům, novelám zákonů, vyhláškám a dalším materiálům týkajících se sociálně vyloučených romských komunit. Vyjadřuje se k žádostem o dotace z veřejných zdrojů.

Na základě analytické činnosti koordinátor pro romské záležitosti pro orgány kraje zpracovává především tyto dokumenty:

- krajskou koncepci či strategii integrace romské komunity v návaznosti na státní Koncepci romské integrace 2005, která je klíčovým politickým dokumentem pro realizaci všech opatření napomáhajících integraci romské komunity do společnosti,
- průběžnou zprávu o naplňování strategie či koncepce či zprávu týkající se romské problematiky v kraji, kterou zpracovává zpravidla jednou ročně (pokud kraj nemá zpracovává koncepci či strategii romské integrace),
- závěrečnou roční zprávu o práci Komise, Rady či Výboru zastupitelstva kraje pro integraci romské komunity či národnostní menšiny, pokud byly tyto poradní orgány zřízeny a pokud je koordinátor současně administrátorem jednání těchto orgánů.

Koordinátor pro romské záležitosti dále spolupracuje při přípravě rozvojových programů kraje a programů sociální prevence.

Střednědobá koncepce či strategie integrace romské komunity

Tvorba strategického dokumentu kraje k integraci romské komunity do společnosti není podmíněna žádnou pro kraj závaznou legislativní normou (na rozdíl od např. o zákonné povinnosti zpracovávat krajský komunitní plán), proto nelze takový dokument zpracovat bez politického zadání samosprávných orgánů kraje. Koordinátor je často jediným člověkem na krajském úřadě, který je přesvědčen o potřebnosti strategického dokumentu a tedy nutně musí být také iniciátorem jednání orgánů kraje o věcném záměru pro takové politické zadání. Iniciační funkce¹¹ koordinátora spočívá ve zpracování věcného záměru, který:

- musí obsahovat racionální zdůvodnění potřeby tvorby dokumentu,
- musí být po odborné stránce nenapadnutelný,
- musí reflektovat krajské priority,
- musí navazovat na jiné krajské strategické a rozvojové dokumenty,
- musí být politicky přijatelný napříč politickým spektrem.

Přijetí věcného záměru k projednání a rozhodnutí o tom, že dokument bude zpracován, je výhradně v kompetenci samosprávných orgánů kraje, nikoli v kompetenci krajského úřadu (v přenesené působnosti státní správy).

Návrh obsahu a způsobu zpracování dokumentu střednědobé koncepce či strategie integrace romské komunity¹²

1. Úvodní část by měla obsahovat:

- úvod do problematiky, definici základních pojmů, základní východiska přístupu k integraci Romů,

¹¹ Poznámky o iniciační funkci koordinátora byly zpracovány na základě konzultací s Mgr. Helenou Balabánovou.

¹² Koordinátor vychází také z metodiky zpracování střednědobých koncepcí, kterou si vypracovávají jednotlivé kraje, a koncepce či strategie zpracovává v souladu s dalšími strategickými dokumenty kraje a ve spolupráci s odborem strategického rozvoje, odborem ekonomickým a odborem právním a legislativním.

- popis současného stavu v oblasti integrace romských komunit na národní úrovni (národní přístup k integraci, klíčové dokumenty, odkaz na legislativu, subjekty integrace na národní úrovni apod.).

2. Analytická část by měla obsahovat:

- cíl analýzy, kterým je v tomto případě zjištění stavu integrace romských komunit na úrovni kraje. Chápání tohoto cíle ovlivňuje obecné pojetí romské integrace, které vychází z požadavků národních dokumentů. Cíl by měl také reflektovat regionální specifika ve smyslu konkrétních lokálně podmíněných problémů a principy genderového mainstreamingu,
- stanovení informací o problémech, které budeme vyhledávat. Koordinátor si musí položit otázku, který typ informací potřebuje, aby byl schopen zodpovědět na cíl, který si položil na začátku analýzy. Např. může vyhledávat popis stavu zaměstnanosti příslušníků romských komunit nebo míru a podobu využívání sociálních služeb v romské lokalitě. Ve sběru potřebných informací je možno využít již existující výzkumy, zadané či koordinátorem realizované analýzy, apod.
- uvedení zdrojů těchto informací,
- popis lokalit, ve kterých žijí Romové. V popisu koordinátor využije informace, které definoval v předešlé části. Kapitola tedy představí charakteristiky lokalit v kategoriích zaměstnanosti, bydlení nebo jinak stanovených okruhů. Při ohraničení lokality je vhodné členění podle obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, města a mikroregionu,
- popis subjektů, které v kraji na poli integrace působí, a jejich kompetenční vymezení,
- přehled zdrojů využitelných při integračních aktivitách, především pak přehled dotačních titulů vyhlášených obcemi, městy apod.,
- popis a analýza vývojových trendů (jak na krajské, tak národní úrovni) v oblasti integrace romských komunit,
- výsledky hodnocení účinnosti stávajících programů, projektů a aktivit (prioritně projektů finančně podporovaných krajem). Hodnocení účinnosti může a nemusí koordinátor provést sám. Je možné jej zadat externímu subjektu (viz. kap. 4.3 Analytická činnost) nebo je možné využít vlastní sebehodnocení subjektů, které programy realizují, je-li ovšem toto sebehodnocení kvalitní,
- shrnutí závěrů analytické části, na které bude navazovat strategická či koncepční část.

3. Strategická či koncepční část by měla obsahovat obdobné části jako vyhodnocení potřeb příslušníků romské komunity v kraji (viz. kap. 4.3 Analytická činnost):

- identifikace priorit, obecných a dílčích cílů, které ukazují na žádoucí stav, důležité je rozepsání cílů na konečné (obecné) cíle a dílčí. Obecné cíle označují finální stav, ke kterému je třeba dojít (např. snížení nezaměstnanosti). Dílčí cíle tvoří jednotlivé dimenze finálního stavu (např. zvýšení počtu romských frekventantů rekvalifikačních kurzů). Předpokládá se, že skrze dosahování dílčích cílů se dosáhne cíle obecného,
- popis opatření vedoucích k naplnění cílů, návrhy programů, intervencí a projektů, které přispějí ke konkrétně stanoveným obecným a dílčím cílům,
- volba kvantifikovaných ukazatelů stavu naplňování cílů (ukazatelů, podle kterých poznáme úroveň plnění cílů, (viz. tabulka v kap. 4.3 Analytická činnost),
- plán realizace opatření a aktivit vedoucích k dosažení cílů strategie či koncepce v jednotlivých krocích a oblastech. Součástí plánu realizace by měla být také kvantifikace nároků na finanční zdroje,

- při tvorbě strategie či koncepce je vhodné využívat partnerství obcí, měst, nestátních neziskových organizací a dalších subjektů. Pro tyto účely je vhodné využívat také výsledky komunitního plánování na úrovni obcí a měst.

Doporučuje se provádět každoroční evaluace a aktualizace strategie či koncepce, jejímž cílem je reflektovat skutečný vývoj ve vztahu k cílům a plánu (měla by zahrnovat stav ukazatelů naplňování cílů). Tato evaluace a aktualizace by měla být obsahem průběžné zprávy o naplňování strategie či koncepce.

Dotační politika

Koordinátor pro romské záležitosti dle svého pracovního zařazení realizuje grantovou politiku kraje pro integraci romské menšiny či pro národnostní menšiny nebo na této politice spolupracuje. Je vhodné vyhlášovat speciální grantovou politiku pro integraci Romů (např. pro realizaci sociální služby terénní programy, která je poskytována terénními sociálními pracovníky/ terénními pracovníky, pro realizaci integračních projektů na poli vzdělávání – asistenti pedagoga), která vychází z výsledků analýzy v konkrétním kraji. Realizace samostatného dotačního programu na podporu integrace Romů je doporučována Usnesením vlády ČR č.689 ze dne 7.6.2006. Krajská dotační politika spadá výhradně do samostatné působnosti orgánů kraje. Proto stejně i v tomto případě je nezbytná iniciační role koordinátora, který je často jediným člověkem na krajském úřadě, jenž je přesvědčen o potřebnosti samostatného dotačního programu a měl by být také jeho iniciátorem. Také při této činnosti by měl koordinátor dbát principů rovných příležitostí pro muže a ženy a uplatňovat metody gender mainstreamingu. Jedním z kritérií grantové politiky by se tak mělo stát zhodnocení vlivu dle genderu (Gender impact assessment), kdy jsou návrhy opatření prozkoumány vzhledem k možnému rozdílnému vlivu na muže a ženy a jsou přijímána taková opatření, která minimalizují či přímo odstraňují diskriminační vlivy a která podporují genderovou rovnost (konkrétní vodítka pro zhodnocení vlivu dle genderu jsou uvedena v kap. 4.3. Analytická činnost).

Komise rady kraje či výbor zastupitelstva pro integraci romské menšiny

Koordinátor pro romské záležitosti je tajemníkem či členem krajské komise či výboru pro integraci romské menšiny nebo komise či výboru pro národnostní menšiny, v závislosti na počtu Romů a příslušníků ostatních národnostních menšin v kraji. Komise rady kraje nebo výbory zastupitelstva kraje jsou poradními a iniciativními orgány samosprávných orgánů kraje¹³, jejichž hlavním úkolem je podle §80 zákona č.129/2000 Sb., o krajích, podávat náměty či stanoviska k požadované problematice. Poradní orgány kraje mají totiž, kromě jiných, také iniciační funkci a mohou předkládat radě a zastupitelstvu k projednání různé náměty. Návrh předem projednaný poradním orgánem rady či zastupitelstva kraje s doporučujícím stanoviskem bývá zřídka kdy odmítnut. Poradní orgán rady či zastupitelstva kraje by měl být prvoinstančním politickým subjektem zabývajícím se věcným záměrem zpracovat strategický dokument. Pokud je koordinátor tajemníkem poradního orgánu, měl by ze své iniciační funkce připravovat nejen program, ale také materiály (např. věcné záměry spadající do rozhodovací pravomoci samosprávných orgánů kraje) vztahující se k problematice integrace romské komunity do společnosti k projednání v těchto

¹³ Tzn., že otázka vzniku těchto poradních orgánů je v kompetenci samosprávných orgánů kraje.

orgánech. Koordinátor jako tajemník vytváří program komise či výboru, rozesílá pozvánky, informuje komisi či radu, vypracovává zápis z komise či rady a zasílá jej členům i s přílohami. Jednou za rok vypracovává zprávu o činnosti komise či výboru. Pokud v kraji tato komise není, měl by koordinátor usilovat o její zřízení. Dále spolupracuje s komisí prevence kriminality, komisí sociální a komisí pro rodinu.

4.5 Komunitní plánování

Komunitní plánování je metoda, jíž jsou zpracovávány střednědobé plány rozvoje sociálních služeb v určité lokalitě tak, aby co nejvíce odpovídaly jejím potřebám a místním specifikům. Při komunitním plánování jsou zapojovány všechny strany systému sociálních služeb (poskytovatelé, uživatelé a zadavatelé) do zjišťování potřeb, přípravy a plánu realizace služeb. Typickým rysem je zapojení stávajících i potenciálních uživatelů ve všech etapách tvorby střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb (komunitního plánu). Tento způsob plánování zlepšuje dostupnost a kvalitu sociálních služeb. Komunitní plán je výsledkem vyjednávání mezi všemi účastníky. Tím, že je realizován v rámci partnerství všech zapojených subjektů, odpovídá místním potřebám a zajišťuje efektivní využití finančních prostředků.

Komunitní plánování na úrovni obcí

Při komunitním plánování na úrovni obce plní koordinátor pro romské záležitosti tyto úkoly:

- účastní se komunitního plánování jako člen pracovní skupiny,
- poskytuje pracovním skupinám informace či poradenství,
- podílí se na přípravě komunitního plánování, doporučuje účastníky (poskytovatele a uživatele) komunitního plánování, oslovuje pro práci ve skupině uživatele,
- usiluje o zapojení problematiky romských komunit do komunitního plánování (např. o ustavení zvláštní pracovní skupiny pro integraci Romů)¹⁴, tam kde to vyžaduje situace,
- snaží se o respektování principů genderového mainstreamingu např. tak, že v účasti na pracovní skupině pro integraci Romů usiluje o rovnováhu v zastoupení mužů a žen.

Komunitní plánování na úrovni krajů

Z § 95 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách vyplývá kraji povinnost zpracovat střednědobý plán rozvoje sociálních služeb. Při plánování rozvoje sociálních služeb na úrovni kraje může koordinátor plnit tyto úkoly:

- je členem pracovní skupiny podílející se na přípravách a tvorbě krajského plánu rozvoje sociálních služeb,
- při práci v této skupině usiluje o respektování principů genderového mainstreamingu např. tak, že se v účasti na pracovní skupině pro integraci Romů snaží o rovnováhu v zastoupení mužů a žen,
- zpracovává zprávy, vyjádření a doporučení o situaci romské komunity v kraji,
- navrhuje možná řešení situace.

¹⁴ Často je tato otázka zařazována do cílové skupiny osob ohrožených sociálním vyloučením a tím je přístup k Romům redukován především na sociální perspektivu.

4.6 Poradenství a informační činnost

Koordinátor pro romské záležitosti poskytuje poradenství a informace romským poradcům či pracovníkům pověřeným agendou integrace příslušníků romských komunit na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností. Relevantní informace a poradenství poskytuje dále všem organizacím, které na úrovni kraje usilují o integraci romských komunit nebo nabízejí sociální služby, jejichž uživateli mohou být Romové. Předává také informace o možnostech čerpání finančních prostředků v rámci kraje, České republiky i Evropské unie.

Úkolem koordinátora pro romské záležitosti je také ovlivňování veřejného mínění a podpora vytváření tolerantního prostředí bez předsudků a zlepšování vzájemného soužití. K tomuto cíli může přispět průběžné informování veřejnosti o situaci romské komunity, ale především medializace úspěšných aktivit a projektů.

Koordinátor může vydat tiskovou zprávu, pořídat tiskové konference, rozhlasové a televizní besedy, inzerovat a publikovat.

Mezi rizika medializace a propagace patří zjednodušení problému, stereotypní a jednostranné vnímání problematiky, absence širších souvislostí a jiné. Následkem může být vytvoření společensky nebezpečných dogmat.

Koordinátorovi přísluší komunikovat s médii pouze v rozsahu a způsobem specifikovaným v organizačním řádu krajského úřadu.

4.7 Vzdělávací činnost

Koordinátor pro romské záležitosti zjišťuje vzdělávací potřeby romských poradců, terénních sociálních pracovníků/ terénních pracovníků či asistentů pedagoga a zprostředkovává jim nabídku vzdělávání podle jejich aktuálních potřeb. Reaguje také na dotazy a vzdělávací potřeby představitelů dalších organizací, které se vztahují k aktivitám usilujícím o integraci romských komunit.

V rámci vzdělávací činnosti koordinátor pro romské záležitosti vykonává především tyto aktivity:

- organizuje a vede porady s romskými poradci obcí s rozšířenou působností, terénními sociálními pracovníky/ terénními pracovníky a pořádá pro ně semináře a školení,
- zajišťuje vzdělávací akce pro poskytovatele sociálních služeb, romské a proromské organizace,
- zajišťuje školení asistentů pedagoga (např. získání pedagogického minima),
- participuje na obsahu vzdělávání pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb (nejde jen o vzdělávání romských poradců a terénních sociálních pracovníků/ terénních pracovníků, ale také o zvýšení informovanosti ostatních pracovníků působících se sféře sociálních služeb, dávkových systémů a sociálně-právní ochrany dětí). Vzdělávání by mělo být zaměřeno zejména na následující oblasti:
 - koncepci integrace romských komunit,
 - terénní sociální práci (především na terénní sociální práci ve vyloučených lokalitách),
 - legislativu,
 - nástroje sociální politiky pro osoby ohrožené sociálním vyloučením,
 - možnosti financování projektů přispívajících k integraci romských komunit,

- pedagogické vzdělávání pro asistenty pedagoga,
- rovné příležitosti se zvláštním důrazem na národnost a gender,
- diskriminaci a možná řešení, se zvláštním důrazem na národnost a gender,
- gender mainstreaming.

Koordinátor si společně se svým nadřízeným vytváří vlastní individuální plán vzdělávání, který realizuje.

5. Možnosti financování aktivit přispívající k integraci romských komunit

Dotační tituly ústředních orgánů státní správy

Přehled dotačních titulů, které jsou směřovány k integraci romských komunit, nebo které lze k realizaci projektů přispívajících k integraci Romů využít.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR vyhlašuje každoročně výběrové dotační řízení k poskytnutí dotace ze státního rozpočtu nestátním neziskovým subjektům na sociální služby. Programy v oblasti sociálních služeb jsou členěny do následujících podprogramů:

- Program podpory sociálních služeb na celostátní úrovni,
- Program podpory sociálních služeb na místní a regionální úrovni (tento program budou od roku 2007 administrovat krajské úřady),
- Program podpory rodiny pro nestátní neziskové organizace.

Ministerstvo kultury ČR

Od roku 2002 jsou Ministerstvem kultury ČR vyhlašovány programy cílené na národnostní menšiny i integraci romských komunit:

- Grantový program zaměřený na podporu integrace příslušníků romské komunity. Projekty podporované v rámci tohoto programu mohou být zaměřené na umělecké, kulturně vzdělávací a výchovné aktivity, studium romské kultury a tradic, dokumentační a ediční činnost, filmovou, televizní a rozhlasovou tvorbu a multietnické kulturní akce.
- Program zaměřený na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v ČR.

Kulturní aktivity příslušníků národnostních menšin žijících v ČR jsou podporovány v následujících oblastech: umělecké aktivity, kulturně vzdělávací a výchovné aktivity, studium a rozborů národnostní kultury a lidových tradic, ediční činnost, dokumentace národnostní kultury, multietnické kulturní akce (směřující mimo jiné např. k potírání negativních projevů extremismu, rasové a národnostní nesnášenlivosti a xenofobie).

Ministerstvo vnitra ČR

K naplňování Strategie prevence kriminality na léta 2004-2007 je využíván

- Program prevence kriminality na místní úrovni – Partnerství.

Jde o jednu z klíčových nerepresivních metod, jejímž prostřednictvím je možné systémovým způsobem přistupovat ke zlepšení interetnických vztahů, ke zkvalitnění nepříznivé sociální situace některých sociálně vyloučených komunit a k pozitivní emancipaci národnostních menšin na místní úrovni. Program se snaží snížit sociální handicapy příslušníků romských komunit a podpořit jejich plnohodnotnou integraci.

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

V rámci své Koncepce bytové politiky Ministerstvo pro místní rozvoj ČR vyhlašuje

- Program výstavby podporovaných bytů.

Program se zaměřuje na osoby znevýhodněné v přístupu k bydlení. Jedná se o podporu projektů na byty na půl cesty a vstupní byty.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže ČR vyhlašuje každoročně:

- Program na podporu integrace romské komunity,
- Program na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a na multikulturní výchovu,
- Program podpory romských žáků středních škol,
- Program financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním.

Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity

Rada každoročně vyhlašuje dotační programy podporující neziskové organizace a obce:

- Dotační program podpory terénní sociální práce (pro obce),
- Dotační programy předcházení sociálního vyloučení v romských komunitách a odstraňování jeho důsledků.

Možnosti financování z ESF na období 2007 – 2013

Prostředky ESF (Evropského sociálního fondu) v ČR spravuje a řídí Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

V rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost bude vyčleněno samostatné opatření pro cílovou skupinu obyvatel sociálně vyloučených romských lokalit.

V rámci Integrovaného operačního programu bude možné žádat prostředky na podporu projektů, které budou zaměřeny na posílení sociální infrastruktury v nejvíce ohrožených sociálně vyloučených romských lokalitách.

Nadace

Zejména nestátní neziskové organizace mají možnost získat finanční prostředky z různých nadací, které podporují sociální, vzdělávací, zdravotní, humanitární a jiné programy.

Nejjednodušším způsobem sledování dotačních titulů je objednání Grantového kalendáře Grantis, který vydává Informační centrum neziskových organizací (www.neziskovky.cz).

Příklady dobré praxe podpory prosazování práv příslušníků romské komunity a integrace romské komunity do společnosti v kraji z úrovně koordinátora

I. Příklad dobré praxe: Vzdělávání zadavatelů a poskytovatelů sociálních služeb v regionu Střední Morava (Olomoucký a Zlínský kraj), modul Prevence sociálního vyloučení a strategie integrace se zaměřením na minority a imigranty

PhDr. Renáta Köttnerová,

krajská koordinátorka romských poradců, Olomoucký kraj

1. Název příkladu dobré praxe

Vzdělávání zadavatelů a poskytovatelů sociálních služeb v regionu Střední Morava (Olomoucký a Zlínský kraj), modul Prevence sociálního vyloučení a strategie integrace se zaměřením na minority a imigranty

2. Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou zadavatelé a poskytovatelé sociálních služeb, romští poradci obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, terénní sociální pracovníci/terénní pracovníci působící na obcích a v nestátních neziskových organizacích, management nestátních neziskových organizací a další zájemci z řad pracovníků působících v oblasti sociálních služeb.

3. Účastníci a spolupráce s dalšími subjekty

Projekt „Vzdělávání zadavatelů a poskytovatelů sociálních služeb“ je realizován od roku 2005 Caritas – Vyšší odbornou školou sociální v Olomouci. Financován je Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. Olomoucký kraj je partnerem projektu, pracovníci odboru sociálních věcí a krajská koordinátorka romských poradců se podíleli na zpracování projektu a na naplnění jednotlivých modulů, výběru lektorů, zařazování aktuálních témat souvisejících se změnami v legislativě i jevů ve společnosti, které vyžadují nové znalosti zejména o sociální práci v sociálně vyloučených lokalitách.

4. Shrnutí podstaty dobré praxe

Cílem projektu bylo poskytnout bezplatně vzdělávání pracovníkům zajišťujícím integraci osob ohrožených sociální exkluzí a zejména v dostatečném předstihu zajistit sumu znalostí a dovedností pro naplňování nového zákona o sociálních službách. Akcent je kladen na výběr lektorů. Na vzdělávání se podílí např. pracovníci o.p.s. Člověk v tísni, Asociace mediátorů ČR a další pracovníci významně se profilující v oblasti integrace příslušníků romských komunit, dalších minorit a cizinců.

Obecné cíle vzdělávání byly specifikovány v kontextu nového zákona o sociálních službách. Cíle jsou:

- posílení odborné schopnosti a dovednosti poskytovatelů a zadavatelů, zlepšení kvality poskytovaných služeb, a to zejména v oblasti integrace jejich uživatelů do běžného života, trvalého pracovního uplatnění a naplňování standardů kvality sociálních služeb,
- zvýšení vzdělanostní a kompetenční úrovně pracovníků organizací pracujících se sociálně vyloučenými a zároveň podpora integrace zmíněných skupin obyvatelstva a zvýšení kvality poskytovaných služeb zejména v návaznosti na standardy kvality sociálních služeb,
- prohloubení znalosti o problematice osob sociálně znevýhodněných a vyloučených, zejména příslušníků romských komunit u pracovníků kraje a obcí a pracovníků samosprávy,
- vytvoření informačního prostoru a možnost výměny zkušeností a příkladů dobré praxe a navázání kontaktu mezi nestátními neziskovými organizacemi a obcemi,
- předcházení sociálnímu napětí v lokalitách nebo alespoň zmírnění tenze mezi různými skupinami obyvatel v obci či městě (jde nejen o interetnické napětí, ale také například o postoje k dlouhodobě nezaměstnaným občanům pobírajícím dávky, k cizincům apod.).

Pro romské poradce obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, terénní sociální pracovníky/terénní pracovníky obcí a nestátní neziskové organizace je určen modul Prevence sociálního vyloučení a strategie integrace se zaměřením na minority a imigranty, který obsahuje následující témata:

- právo v praxi sociálního pracovníka,
- základní výcvik mediace,
- metody práce ve vyloučených romských komunitách,
- výcvik komunikace,
- praktické zkušenosti v terénní sociální práci,
- klíčové dokumenty (týkající se integrace Romů do společnosti).

Náplň modulů byla koncipována tak, aby zejména malé romské a proromské nestátní neziskové organizace získaly znalosti potřebné po přijetí zákona o sociálních službách a byly schopny získat registraci.

5. Dosavadní výsledky

V rámci celého modulu „Prevence sociálního vyloučení a strategie integrace se zaměřením na minority a imigranty“ se dosud (září 2005 – prosinec 2006) vzdělávacích akcí zúčastnilo 275 osob. Zde je třeba upozornit, že převážná část aktivit má limitovaný počet účastníků do 20-25, aby práce se skupinou byla efektivní.

Pracovníci romských a proromských nestátních neziskových organizací i terénní sociální pracovníci/terénní pracovníci obcí mají samozřejmě možnost zúčastnit se i dalších osmi modulů (reforma sociálních služeb; manažerské dovednosti; prevence sociálního vyloučení, integrace v kontextu sociálně právní ochrany; zaměstnávání osob ohrožených sociálním vyloučením; specifické znalosti a dovednosti sociální práce; provázení poskytovatelů při naplnění standardů sociálních služeb; výměna zkušeností, prezentace a podpora dobré praxe; péče o pracovníky).

V roce 2006 byly na základě reflexe potřeb z terénu zařazeny přednášky a semináře na téma Kriminálně patologické jevy v sociálně vyloučených komunitách a Problematika předlužených domácností a konkrétní možnosti pomoci. Jednotliví lektori jsou vyhledávání a oslovování krajskou koordinátorkou romských poradců.

Dále byla zařazena i právní úprava sociálních služeb od 1.1.2007 a pomoc v hmotné nouzi od 1.1.2007.

V roce 2006 byla realizována i konference zaměřená na příklady dobré praxe, a to nejen v Olomouckém kraji. Přípravu a vedení konference zajišťovala krajská koordinátorka romských poradců a romský terénní sociální pracovník. Konference se zúčastnili i realizátoři projektu Polis. Celkem se zúčastnilo 48 pracovníků obcí a neziskového sektoru.

Opakovaně je zařazován i kazuistický seminář, který vede krajská koordinátorka romských poradců a další pracovnice odboru sociálních věcí, která má v gesci agendu sociálně-právní ochrany dětí.

Do budoucna je třeba zvážit realizaci samostatného modulu principů a metod genderového mainstreamingu. Potřeba znalosti genderového mainstreamingu pro pracovníky romských a proromských nestátních neziskových organizací i pro terénní sociální pracovníky/terénní pracovníky obcí vyplývá z Koncepce romské integrace 2005. Dostupných informací přibližujících tuto metodu je přitom relativně málo, proto její praktická aplikace často sklouzává k formálním prohlášením o jejím dodržování. Zajištění vzdělávání v základních metodách a principech gender mainstreamingu může také přispět finančnímu zabezpečení vzdělávání. To proto, že Evropská Unie, resp. Evropský sociální fond zařazuje rovnost pohlaví mezi jedny ze čtyř horizontálních cílů pro projekty fondem financované.

6. Udržitelnost pozitivních výsledků a přenositelnost

Problém projektu je nemožnost uspokojit všechny přihlášené, poptávka zejména v některých modulech výrazně převyšuje nabídku. Lze však předpokládat, že vzdělávání bude dále pokračovat a bude využito možností financování z ESF na období 2007-2013.

Pozitivní výsledky předpokládají spolupráci vzdělavatele s odborem sociálních věcí krajského úřadu a krajskou koordinátorkou romských poradců, kteří mají aktuální informace o potřebách sociálních pracovníků v oblasti vzdělávání v kontextu nové legislativy, nových jevů a problémů osob sociálně vyloučených v terénu.

7. Rizika

Riziko nezájmu potenciálních účastníků je eliminováno výběrem lektorů. Lektori jsou krajskou koordinátorkou romských poradců vybíráni na základě svých prezentací na různých setkáních a seminářích, na základě své publikační činnosti, případně svého „dobrého jména“ v rámci ČR.

Realizátor projektu nespolehá jen na informaci o kurzech na webu, informace o seminářích jsou potenciálním zájemcům distribuovány elektronicky. Krajská koordinátorka rozesílá informace i obcím a nestátním neziskovým organizacím, které se profilují v dané oblasti. Možnost vzdělávat se v dané oblasti se tak dostává i k „malým“ organizacím, se kterými nelze navázat mailový kontakt, které začínají a pracují na bázi dobrovolné práce bez dotací apod.

8. Pojmenování specifika dobré praxe

Positivně lze hodnotit možnost setkávání a vzájemného poznávání pracovníků obcí a nestátních neziskových organizací, kteří dosud namnoze pracovali „vedle sebe“. Osobní kontakt je nesmírně důležitý pro spolupráci zejména v oblasti sociálně vyloučených romských komunit. Pracovníci obcí tak mají možnost seznámit se s metodami práce ve vyloučených lokalitách.

Konference umožnila inspiraci a poznání příkladů dobré praxe (např. z oblasti práce s dětmi, podporovaného zaměstnávání, možnosti získávání finančních prostředků apod.). Zvláště „živé“ jsou kazuistické semináře, kde se setkávají pohledy romských terénních pracovníků a pracovníků obcí. Za velmi cennou lze považovat i spolupráci Romů a příslušníků majoritní společnosti na řešení konkrétních problémů, byť v úseku časově krátkém.

Dalším pozitivem je realizace projektu ve dvou krajích, která umožňuje srovnávání postupů při realizaci projektů v jednotlivých lokalitách.

Při splnění podmínek, jež jsou konkretizovány v popisu jednotlivých modulů či kurzů, obdrží účastníci za absolvování vzdělávacího programu osvědčení Vzdělávacího střediska Caritas – VOŠs Olomouc, případně osvědčení Asociace mediátorů ČR při absolvování Výcviku komunikace, Základního výcviku mediace a Speciálního výcviku v rodinné mediaci.

Pro krajskou koordinátorku romských poradců je účast na některých seminářích i realizace kazuistických seminářů velmi důležitou zpětnou vazbou o dění v regionu, o aktuálních potřebách, nejen v oblasti vzdělávání, a konečně i o vztazích a spolupráci mezi jednotlivými aktéry integrace příslušníků romských komunit. Důležité jsou i písemné zpětné vazby na jednotlivé semináře a přednášky, které umožňují reflektovat aktuální potřeby v terénu a modifikovat další vzdělávání.

Spolupráce vzdělavatele s odborem sociálních věcí umožňuje reagovat velmi pružně na aktuální potřeby pracovníků (např. předluženost, sociálně patologické jevy ve vyloučených komunitách, metody gender mainstreamingu apod.).

Bližší informace o projektu: www.caritas-vos.cz

II. Příklad dobré praxe: Konzultační porady v terénu

Bc. Anna Hampalová

krajská koordinátorka pro romské záležitosti v Ústeckém kraji

1. Název příkladu dobré praxe

Konzultační porady v terénu

2. Popis situace v kraji

Role kraje v otázce integrace romské komunity

Ústecký kraj zahájil v roce 2006 přípravy pro zpracování Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb. Zpracování tohoto plánu vyplývá ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a váže se na něj zajištění finančních prostředků z rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Rada Ústeckého kraje svým usnesením č. 107/38R/2006 ze dne 26. dubna 2006 schválila Návrh postupu střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb a v rámci 3. výzvy priority 3.2. Sociální integrace a rovnost příležitostí Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů byl Ústeckým krajem podán projekt na vzdělávání klíčových účastníků procesu plánování rozvoje sociálních služeb v kraji. Součástí zpracování tohoto plánu je vytvoření pracovních skupin složených ze zástupců obcí, poskytovatelů sociálních služeb a dalších institucí. Problematika integrace romské komunity je zahrnuta v pracovní skupině pro národnostní menšiny, kterou vede krajský koordinátor pro romské záležitosti.

Role neziskového sektoru

Významnou roli v oblasti integrace romské komunity plní neziskové organizace, které se zaměřují zejména na poskytování sociálního poradenství a nabídku využití volného času dětí a mládeže – tyto dvě služby nejčastěji poskytují malá romská a proromská občanská sdružení, významným poskytovatelem jsou i oblastní a farní charity. Problémem malých organizací je zejména zajištění kvality sociální služby, neboť některé malé organizace nedisponují dostatečně kvalifikovaným personálem. Ty organizace, které opakovaně žádají o dotaci v dotačních programech, se však snaží úroveň kvality, i přes nedostatek dotačních programů na vzdělávání, poskytované služby zlepšovat (např. vzdělávání pracovníků prostřednictvím kurzů a dálkových studií). Dotované organizace jsou také většinou schopny spolupracovat a vzájemně se respektovat, existují však sdružení, která mají se spoluprací problémy a své působení v určité lokalitě si „chrání“. Výsledkem takového jednání je pak nepochopení, které přerůstá v nesmyslnou rivalitu.

Působení romských poradců a terénních sociálních pracovníků/ terénních pracovníků na obcích s rozšířenou působností

V šestnácti obcích s rozšířenou působností v Ústeckém kraji působí celkem patnáct pracovníků pověřených výkonem agendy integrace romské komunity zařazených na odboru sociálních věcí a zdravotnictví. S ohledem na náplň práce jednotlivých pracovníků je rozděluji do tří skupin:

- terénní sociální pracovník/ terénní pracovník pro romskou komunitu dotovaný Úřadem vlády ČR,
- koordinátor pro národnostní menšiny (Most, Ústí nad Labem),

- pracovník s kumulací funkce romského poradce .

Některé obce s rozšířenou působností v Ústeckém kraji se snaží zahrnout problematiku integrace romské komunity do komunitního plánování, strategických plánů apod.

3. Shrnutí podstaty dobré praxe

Krajský úřad Ústeckého kraje zajišťuje metodické vedení romských poradců. Velký důraz je kladen také na spolupráci s neziskovým sektorem. Komunikace s nevládními neziskovými organizacemi na lokální úrovni je však v některých obcích značně omezená, neboť agendu romského poradce z důvodu kumulace dalších činností vykonávají pracovníci obecních úřadů pouze okrajově. Metodické vedení a koordinaci terénních sociálních pracovníků/ terénních pracovníků působících v romských sociálně vyloučených lokalitách lze uplatnit pouze u těch pracovníků, jejichž náplň práce není kumulovaná s další pracovní činností, zejména se jedná o terénní sociální pracovníky/ terénní pracovníky v Bílině, Bečově, Kadani, Lounech, Děčíně, Chomutově, Litoměřicích, Mostě, Roudnici nad Labem, Duchcově, Vejprtech, Varnsdorfu. Přestože krajský koordinátor pravidelně poskytuje informace (elektronické zasílání aktuálních informací), tak praxe ukazuje, že informovanost a pravidelná komunikace s nevládními neziskovými organizacemi na lokální úrovni, která by měla být stěžejní náplní práce romského poradce, je velice omezená. Spolupráci a komunikaci s neziskovými organizacemi (jedná se zejména o dohodnuté návštěvy zaměřené na prezentaci činnosti nevládních neziskových organizací a na možnosti využití finančních zdrojů) se snaží v rámci svých možností plnit krajský koordinátor prostřednictvím osobních návštěv těchto organizací v terénu včetně návštěv sociálně vyloučených lokalit.

Porady organizované koordinátorem na Krajském úřadě se minuly účinkem, neboť pracovníci, kteří se jich účastnili, se terénem přímo nezabývali a výkon agendy integrace romské komunity vedli jen sporadicky, jejich účast byla pasivní. Pasivita, omezená komunikace s obcemi a neinformovanost neziskových organizací byly motivačním krokem k vytvoření pravidelných setkání zainteresovaných pracovníků. První setkání v terénu proběhlo v Chomutově za podpory terénního pracovníka o.p.s. Člověk v tísni, který zajistil vhodné prostory a občerstvení. Koordinátor zajistil program a aktuální informace potřebné k předání, účast pracovníků, člen Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity připravil aktuální informace ze setkání z Rady. Organizace porad byla koordinátorem přenesena na samotné účastníky. Porady se konají jedenkrát za dva měsíce a to v lokalitě, ve které pracovník organizující poradou působí.

4. Účastníci a spolupráce s dalšími subjekty

Konzultační porady v terénu jsou realizovány v úzké součinnosti koordinátora s romskými poradci, terénními sociálními pracovníky/ terénními pracovníky obcí a nevládních neziskových organizací, členem Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity a dalšími pracovníky, kteří se romskou integrací zabývají.

5. Formy spolupráce

Organizátor porady vždy konzultuje s koordinátorem sestavení programu, koordinátor poskytuje a zajišťuje kontakty a dohlíží na to, aby každý region měl na poradě své zastoupení, kontroluje zápisy z porad a zajišťuje jejich zveřejnění.

Člen Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity plní roli poskytovatele aktuálních informací ze zasedání Rady. Během porady se často vyskytnou dotazy, na které není možné ihned odpovědět, dotazy se uvádí do zápisu s tím, že člen Rady zajistí odpovědi, které se předají na následující poradě. Záleží ovšem na aktuálnosti témat. Vyžaduje-li téma rychlou odezvu, zajistí člen Rady odpovědi v nejbližším možném termínu.

Spolupráce neziskového sektoru a obcí je uplatňována zejména v těch obcích, které mají komunitní plán, nebo strategický plán. Některé obce se snaží vyčlenit ze svého rozpočtu prostředky na podporu neziskového sektoru, záleží na rozpočtu obce. Finanční podpora z obecního rozpočtu je však velice zanedbatelná. Na poradě je obec zastoupena terénním sociálním pracovníkem/ terénním pracovníkem, pokud se nemůže účastnit, zajišťuje za sebe náhradu – většinou se jedná o zástupce spolupracujících organizací, který terénnímu sociálnímu pracovníkovi/ terénnímu pracovníkovi zajistí přenos informací z porady.

Výběr lokality dalšího setkání probíhá na konci porady. Účastníci se dohodnou (hlasováním) na místě konání, zohledňuje se zejména dopravní dostupnost.

Porady mají stále stejnou strukturu, program je tvořen dle aktuálních informací, které jsou nutné pro další vývoj a práci nevládních neziskových organizací (nová legislativa, dotační programy, možnosti vzdělávání apod.). Společný zájem účastníci projevují také o výměnu zkušeností z oblastí práce s klienty či o otázky spojené s pracovní náplní a postavením terénních sociálních pracovníků/ terénních pracovníků na obcích.

Po dohodě s koordinátorem je do programu zahrnuto vystoupení hostů (jedná se především o odborníky z určité oblasti nebo prezentaci organizace, která působí v určité oblasti a ráda by nabídla svou službu nebo spolupráci). Součástí programu je samozřejmě prostor pro možné návrhy řešení diskutované problematiky, diskuzi, výměnu zkušeností. Poradu zahajuje její organizátor, seznámí přítomné s časovým harmonogramem, obsah programu představí koordinátor. Na počátku setkání každý účastník podává informace za svůj region. Dle sestaveného programu probíhá diskuze ke každému bodu. Organizátor zapisuje informace.

Koordinátor porady vede tak, aby byly prezentovány všechny body programu, podněcuje účastníky k diskuzi, vypomáhá organizátorovi se zápisem, v organizačních záležitostech týkajících se pozice terénního sociálního pracovníka/ terénního pracovníka na obci působí v roli konzultanta.

6. Dosavadní výsledky

Podařilo se navázat komunikaci mezi neziskovým sektorem a terénními sociálními pracovníky/ terénními pracovníky obcí, porady pomohly zajistit regionální komunikaci mezi jednotlivými terénními sociálními pracovníky/ terénními pracovníky (do té doby probíhala komunikace přes krajského koordinátora). V některých případech došlo k vyjasnění nepochopeného jednání (týká se vzájemných vztahů mezi nevládními nestátními organizacemi a zlepšení vzájemné komunikace a spolupráce).

Díky této aktivitě dochází také k rozvoji koncepčního myšlení všech zúčastněných. Jedním z největších úspěchů je zajištění informovanosti téměř ve všech regionech. Z osobního hlediska má koordinátor možnost prostřednictvím porad trénovat úroveň mluveného projevu, zkvalitňovat komunikační dovednosti a uplatnit schopnosti koordinačních činností. Z profesního hlediska získává koordinátor aktuální ucelený přehled o jednotlivých regionech a získané informace může využít při vytváření krajských zpráv nebo při podpoře nevládních neziskových organizací v dotačních řízeních.

7. Udržitelnost a přenositelnost

Udržitelnost porad v terénu závisí na kvalitě spolupráce jejich účastníků. Hlavními aspekty udržitelnosti je zejména aktivita a zájem účastníků a stabilní síť terénních sociálních pracovníků/ terénních pracovníků.

Vzhledem k tomu, že tato aktivita nepředstavuje extrémní finanční zátěž, může tento model komunikace probíhat i v ostatních krajích. Zařazení koordinátorů v systému krajských úřadů je nejednotné a bohužel dosud neexistoval žádný metodický dokument pro výkon této funkce. Pozice koordinátora se tak stala pasivní nebo byla kumulována s další pracovní činností. Pokud koordinátor disponuje určitými schopnostmi a je dostatečně iniciativní, neměl by se omezovat pouze na jednorázové akce a reprezentaci své funkce, ale měl by svou funkci v kraji využít pro rozvíjení spolupráce mezi zainteresovanými institucemi a vytvářet podmínky pro stabilní komunikaci.

8. Mimořádné a další výdaje, které dobrá praxe vyžaduje

Organizace porad v terénu nevyžaduje zvýšenou finanční zátěž, je nutné proplácet pouze cestovní náhrady účastníků. Pokud by byla aktivita rozšiřována a byla organizována vícedenní setkání, bylo by nutné najít finanční prostředky.

9. Rizika

U neziskových organizací nebyla zaznamenána vážnější rizika ohrožující organizaci porad v terénu, jejich zástupci jsou pružnější a účast na poradách vnímají velice pozitivně.

Naopak některé obce byly k účasti svých pracovníků na poradách zdrženlivé. Vzhledem k tomu, že pozice terénního sociálního pracovníka/ terénního pracovníka na obcích je dotována z prostředků Úřadu vlády ČR a každý rok je nutné o dotaci požádat, stává se, že dojde k zániku pracovního místa, neboť obec nemá dostatek prostředků na překlenutí období do doby, než je dotace přiznána, nebo není schopna žádost o dotaci řádně vyplnit. Velké riziko také představuje nedostatečná podpora v metodickém pokynu (materiál vytvořený pro žadatele o dotaci na terénní sociální pracovníky/ terénní pracovníky) pro obce, který neukládá, že by obec měla těmto pracovníkům účast na poradách metodického charakteru umožňovat. Byl například zaznamenán názor jedné obce, že tento typ setkání nesplňuje charakter vzdělávací akce, a tudíž nebudou pracovníkovi propláceny cestovní náhrady. Pokud se tedy od koordinátora očekává metodické vedení terénních sociálních pracovníků/ terénních pracovníků zařazených na obcích, měla by instituce poskytující dotaci (v tomto případě Úřad vlády ČR) zohlednit tuto skutečnost jako podmínku poskytnutí dotace.

10. Pojmenování specifika dobré praxe

Podstata dobré praxe v Ústeckém kraji spočívá v její snaze o rozvoj komunikace a zlepšení spolupráce mezi všemi aktéry usilujícími o integraci romských komunit a vytváření jejich sítí. Metodické vedení v terénu vychází z konkrétních potřeb jeho účastníků, reaguje na ně, a tak dochází ke zvýšení informovanosti ve všech regionech. Koordinátor získává aktuální a ucelený přehled o jednotlivých regionech a získané informace může využít při vytváření krajských zpráv nebo při podpoře nevládních neziskových organizací v dotačních řízeních.

III. Příklad dobré praxe: Pracovní zařazení koordinátora pro romské záležitosti na krajském úřadě

Jiřina Bradová,

koordinátorka pro národnostní menšiny a romskou problematiku ve Zlínském kraji

1. Název příkladu dobré praxe

Pracovní zařazení koordinátora pro romské záležitosti na krajském úřadě

2. Popis situace v kraji

Zlínský kraj má 596 903 obyvatel, z toho cca 3 350 Romů. Kraj tvoří 13 obcí s rozšířenou působností. Nejpočetněji je romskou komunitou zastoupeno město Zlín.

3. Shrnutí podstaty dobré praxe

Vládní Koncepce romské integrace 2005 doporučuje zařazení krajských koordinátorů do odboru kancelář hejtmána. Toto centrální zařazení by podle Koncepce krajským koordinátorům umožnilo v plné míře uplatňovat meziresortní a mezioborový přístup a přispělo by k lepší komunikaci mezi kraji v celorepublikovém kontextu. Toto usnesení funguje pouze ve Zlínském kraji. Zařazení také lépe umožňuje koordinátorovi prosazovat integraci romské komunity do společnosti, což je jeho hlavní pracovní náplní. Zlínský kraj je tak vzorem pro ostatní kraje, kde se toto doporučení doposud nerespektuje.

4. Formy spolupráce

Koordinátor Zlínského kraje spolupracuje především s Radou vlády ČR pro záležitosti romské komunity, metodicky jej vede Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Koordinátor je také členem pracovní skupiny Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity pro spolupráci s Ministerstvem vnitra ČR. Dále spolupracuje s obcemi v kraji, s neziskovými organizacemi a jednotlivými krajskými odbory, především s odborem sociálních věcí, školství, tělovýchovy a mládeže a odborem kultury.

5. Dosavadní výsledky

Zařazení krajského koordinátora do agendy kanceláře hejtmána přináší tyto výsledky:

Efektivnější spolupráce

Efektivnější spolupráce je také důsledkem větší autority a prestiže koordinátora, která vyplývá z jeho zařazení do agendy kanceláře hejtmána. Tuto větší vážnost může koordinátor využít při jednáních na různých institucích, při zadávání úkolů romským poradcům na obcích s rozšířenou působností nebo při komunikaci s vedoucími jednotlivých odborů kraje.

Mezioborový a meziresortní přístup

Z důvodu metodického a koordinačního vedení směrem k obcím je zařazení v kanceláři hejtmána přínosem pro práci koordinátora z důvodu jeho mnohostranného zaměření (např. na sociálním odboru je koordinátor zaměřen na sociální věci a stává se z něj spíše sociální pracovník).

Efektivnější prosazování aktivit přispívajících k integraci romských komunit v kraji

Jednodušší a rychlejší přístup k hejtmánovi a radním kraje vytváří příležitosti pro snazší vytváření materiálů pro radu a zastupitelstvo kraje, které se týkají romské integrace. Každoročně se podává zpráva o integraci romské komunity v kraji a prosazují se aktivity, které přispívají k integraci romských komunit (např. každoročně je z rozpočtu kraje vyhrazena částka na integraci romské komunity a každoročně je vyhlašován dotační program na integraci romské komunity). Hejtmán zajišťuje projekty přispívající k romské integraci.

Daří se tak zabezpečit finanční prostředky na:

- terénní sociální práci pro obce i pro nestátní neziskové organizace, pokud neuspějí v dotačním programu Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity,
- asistenty pedagoga,
- zajištění školení a seminářů (strava, nocleh, pronájem, honorář lektorům apod.),
- část vybavení bydlení pro občany s nízkými příjmy (např. zavedení komunikačních linek a instalace kabelového systému v Domě na půl cesty ve výši 400 tis. Kč),
- akce pro Romy (např. fotbalový turnaj, uctění památky zesnulých v koncentračním táboře Osvětim a Březinka v Polsku, Mikulášská nadílka pro romské děti aj. drobné akce, které se financují z rozpočtu kanceláře hejtmána).

6. Udržitelnost pozitivních výsledků a přenositelnost

Udržitelnost pozitivních výsledků, které zařazení koordinátora do agendy kanceláře hejtmána přináší, je závislá na jejich politické průchodnosti. Pokud koordinátor reflektuje také politický rozměr své činnosti, je tento model udržitelný. Jeho přenosu do ostatních krajů nebrání žádné překážky. Navíc, pokud by toto pracovní zařazení koordinátorů bylo centrální, přispělo by k lepší komunikaci mezi kraji v celorepublikovém kontextu.

7. Mimořádné a další výdaje/vklady, které realizace dobré praxe vyžaduje

Krajský koordinátor je finančně zajišťován z Ministerstva financí ČR, takže kraj na něho žádné peníze neposkytuje. Jeho činnost je plně hrazena ministerstvem.

8. Rizika

Jedním z rizik zařazení koordinátora do agendy kanceláře hejtmána může být určitá míra odborné izolovanosti (koordinátor je v kontaktu především s politiky). Může se například projevit ztíženým přístupem k informacím o aktuální situaci a dění v sociální oblasti, oblasti vzdělávání a prevenci kriminality než u koordinátora, který je pracovníkem sociálního odboru či odboru školství, mládeže a tělovýchovy.

9. Pojmenování specifika dobré praxe

Zařazení krajských koordinátorů do odboru kancelář hejtmána umožňuje uplatňování meziresortního a mezioborového přístupu, který je v procesu integrace Romů nezbytný a účinný. Dále umožňuje efektivně ovlivňovat a prosazovat politiku integrace romských komunit na úrovni kraje.

IV. Příklad dobré praxe: Vytváření podmínek pro úspěšnou integraci příslušníků romských komunit v Pardubickém kraji

Marta Válková,

romská koordinátorka Pardubického kraje

1. Název příkladu dobré praxe

Vytváření podmínek pro úspěšnou integraci příslušníků romských komunit v Pardubickém kraji

2. Cílová skupina

Romské komunity a romské neziskové organizace v Pardubickém kraji.

3. Popis situace v kraji

V Pardubickém kraji je několik sociálně vyloučených romských lokalit. Ty nejpočetnější se nacházejí v České Třebové, Pardubicích, Vysokém Mýtě a v Ústí nad Orlicí. Mezi největší problémy patří špatný stav bydlení s nevyhovujícími hygienickými podmínkami, nezaměstnanost a situace v oblasti vzdělávání.

Krajský úřad Pardubického kraje již v roce 2002 zřídil komisi Rady Pardubického kraje pro integraci romské komunity a dalších etnických skupin. (dále jen komise) Komisi předsedá člen rady zodpovědný za oblast sociálních věcí, členkou je také radní, která je zodpovědná za celoživotní vzdělávání a zaměstnanost, další členkou komise je vedoucí odboru sociálních věcí, své zastoupení zde mají i Romové, kteří byli vybráni v rámci celého kraje. Krajská koordinátorka zde zastává funkci tajemnice.

4. Shrnutí podstaty dobré praxe

Na návrh krajské koordinátorky komise předložila Radě Pardubického kraje návrh na přijetí usnesení, které se týkalo Národního akčního plánu k Dekádě romské inkluze 2005 – 2015. V důvodové zprávě byl popsán aktuální stav romských komunit na území kraje. Mezi jejich hlavní problémy patří vysoká nezaměstnanost, nízká vzdělanost a nevyhovující bydlení, především pak cílené soustředění romských obyvatel do jedné lokality. Na řešení těchto problémů by se měly podílet především místní samosprávy.

Rada Pardubického kraje přijala na svém 18. řádném zasedání dne 24.8.2005 usnesení R/404/05 k Národnímu akčnímu plánu k Dekádě romské inkluze 2005-2015. Rada projednala předloženou zprávu a

- 1) bere na vědomí Národní akční plán k dekadě romské inkluze 2005-2015,
- 2) doporučuje obcím vytvářet podmínky pro využívání vládního programu Terénní sociální práce a postupovat v souladu s Národním akčním plánem o sociálním začleňování a Národním akčním plánem k Dekádě romské inkluze 2005-2015.

Komise se aktuálně zabývá řešením problémů Romů v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti a bydlení. Jsou plánována výjezdní zasedání do lokalit, kde žijí nejpočetnější romské komunity.

5. Dosavadní výsledky

Podpora terénní sociální práce

Obcím bylo Radou Pardubického kraje doporučeno, aby v lokalitách s vysokou koncentrací romských obyvatel zřídily pracovní místa terénních sociálních pracovníků/ terénních pracovníků, kteří budou s romskou komunitou v každodenním kontaktu a budou jejím příslušníkům nápomocni při řešení jejich problémů. Pracovní místa terénních sociálních pracovníků/ terénních pracovníků byla zřízena v nejvíce potřebných romských lokalitách a samosprávy přijaly finanční 30% spoluúčast při jejich financování.

Školení pro romské neziskové organizace

Komise Rady Pardubického kraje pro integraci romské komunity a dalších etnických skupin mimo jiné usiluje i o zachování činnosti romských neziskových organizací. Jedním z výsledků tohoto úsilí je školení pro romské neziskové organizace, které iniciovala romská koordinátorka a realizoval odbor sociálních věcí Krajského úřadu (romská koordinátorka je pracovnící tohoto odboru).

Cílem tohoto školení je podpora a zachování činnosti romských neziskových organizací, které v kraji poskytují sociální služby a významně se podílejí na integraci romských komunit.

Odbor sociálních věcí Krajského úřadu připravil pro tyto organizace samostatné školení o novém zákoně o sociálních službách. Představitelé organizací byli srozumitelnou formou seznámeni s podmínkami poskytování sociálních služeb a především s nutností připravit se na registraci. Účastníci školení získali informace o všech podmínkách registrace a nyní se pro ně připravují tzv. konzultační dny, kdy jim budou zodpovězeny všechny dotazy, které se týkají zákona o sociálních službách. Romové tuto aktivitu vítají, neboť jim pomůže zorientovat se v nových podmínkách, které musí splnit pro zachování činnosti svých organizací.

Odbor sociálních věcí připravuje pro romské organizace termín, ve kterém by mohli přijít zaregistrovat své organizace. Termín jim bude včas sdělen, aby měli možnost si připravit veškeré doklady nutné pro registraci a přitom měli časově platná potvrzení.

6. Udržitelnost a přenositelnost

Výhodou tohoto způsobu vytváření podmínek pro integraci příslušníků romských komunit je stabilita, která je garantována usnesením Rady. Model je obecně přenositelný také do jiných krajů.

7. Mimořádné a další výdaje, které dobrá praxe vyžaduje

Všechny popsané aktivity jsou hrazeny ze zdrojů Krajského úřadu Pardubického kraje a realizovány v rámci pracovní doby jeho zaměstnanců.

8. Rizika

Rizikem je závislost činnosti koordinátorky na politické vůli krajských představitelů. Přijaté usnesení nemusí plně garantovat jeho aplikaci do konkrétních aktivit a může zůstat v rovině politických prohlášení.

Dalším rizikem je vztah kraje a obcí, kdy kraj může obcím například rozvoj terénní sociální práce pouze doporučovat.

Pokud jde o školení pro romské organizace, tak jejich realizace nemusí vždy vést k jejich cíli, kterým je zachování činnosti romských neziskových organizací v kraji. Činnost těchto organizací mohou ohrožovat i jiné faktory (např. nedostatečná odborná kvalifikace pracovníků), které koordinátorka nemůže svojí činností ovlivnit. Organizace školení je také náročná na finanční prostředky a vyžaduje podporu Krajského úřadu.

9. Pojmenování specifika dobré praxe

Tato praxe je dobrá svou celistvou snahou a iniciativou při vytváření podmínek pro úspěšnou integraci příslušníků romské komunity v Pardubickém kraji, které jsou iniciovány a zajištěny na politické úrovni a umožňují tak úspěšnou realizaci dílčích aktivit.

Přílohy

I. Seznam základních dokumentů vztahujících se k práci krajských koordinátorů

Zákony

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích
Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin
Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích
Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu
Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Dokumenty týkající se romských komunit

Koncepce romské integrace 2005
Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025
Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2005
Dekáda začleňování romské populace na léta 2005-2015
Národní akční plán sociálního začleňování 2006-2008
Akční plán na podporu rodin s dětmi na období 2006-2009
Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost 2007-2013
Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí
Rovné příležitosti mužů a žen

II. Odkazy na užitečné www stránky

Stránky o Romech

www.romea.cz - informační server o Romech
www.dzeno.cz - informační server o Romech, rádio Rota
www.romove.cz - zpravodajský portál ze života Romů
www.romanohangos.cekit.cz - stránky romského týdeníku
www.dzaniben.cz - internetová verze časopisu romistických studií
www.rommuz.cz - muzeum romské kultury
www.romskaunie.cz - pobočka Mezinárodní romské unie v ČR
www.srn.m.cz - stránky Společenství Romů na Moravě

Stránky o sociální práci a terénní sociální práci

<http://socialnirevue.cz/> - internetový portál o sociální práci a společenských otázkách
www.socialnirace.cz - stránky časopisu Sociální práce/ Sociálna práca
<http://www.osf.cz/socialnirace/> - stránky o sociální práci Profesní komory sociálních pracovníků
www.tspweb.cz - stránky o terénní sociální práci
www.streetwork.cz - portál o nízkoprahových službách a zařízeních
www.ecn.cz - stránky o neziskovém sektoru
www.neziskovky.cz - stránky o neziskovém sektoru

Stránky organizací zabývajících se integrací Romů

www.clovekvtsni.cz - stránky o.p.s. Člověk v tísni
www.athinganoi.cz - stránky občanského sdružení Athinganoi
www.drom.cz - stránky Drom, romského střediska a o.p.s. Drom, Brno
www.iqrs.cz - stránky občanského sdružení IQ Roma servis Brno
www.slovo21.cz - stránky občanského sdružení SLOVO 21
www.vzajemnesouziti.cz - stránky občanského sdružení Vzájemné soužití Ostrava
www.jekhetane.euweb.cz - stránky občanského sdružení Společně-jekhetane Ostrava

Stránky o vzdělávání a interkulturním vzdělávání

www.varianty.cz - portál o.p.s. Člověk v tísni k výuce interkulturního vzdělávání, globálního rozvojového vzdělávání a mediální výchovy
www.novaskola.org - alternativní formy vzdělávání dětí a dospělých
www.rss.pc.cz - internetové stránky Romské střední školy sociální

Stránky o multikulturalitě

www.mkc.cz - stránky Multikulturního centra Praha
www.iom.cz - stránky Mezinárodní organizace pro migraci Praha
www.ped.muni.cz/wsocedu/kmv/ - Kabinet multikulturní výchovy Masarykovy univerzity Brno

Stránky o diskriminaci, sociálním vyloučení a diskriminaci

www.diskriminace.cz - stránky Poradny pro občanství, občanská a lidská práva, problematiku diskriminace
www.forint.cz - portál o sociální ekluzi a fórum pro integraci
www.ceskaghetta.cz - stránky o.p.s. Člověk v tísni o českých ghetech a terénní sociální práci
www.epolis.cz - stránky o integraci o.p.s. Člověk v tísni

Stránky o rovnosti mužů a žen

<http://www.mpsv.cz/cs/228> - stránky MPSV věnované rovným příležitostem žen a mužů
www.genderonline.cz - elektronický portál podoba časopisu „Gender, rovné příležitosti, výzkum“, který vydává genderová sekce Sociologického ústavu AVČR
www.feminismus.cz - informační portál o ženách, mužích, feminismu a gender studies
<http://ta-gita.cz> - portál genderové informační a tiskové agentury

III. Slovníček pojmů

asistent pedagoga vykonává činnosti, které dětem se speciálními vzdělávacími potřebami umožňují účastnit se vzdělávacího procesu ve škole nebo školském zařízení. Jeho pracovní náplní je zprostředkovávat výchovnou a vzdělávací činnost dětem se speciálními vzdělávacími potřebami na základě pokynů pedagogického pracovníka.

asistent policie terénní sociální pracovník, jehož status není založen zvláštním zákonem. Jeho činnost je realizována v rámci terénních programů. Specifikem je partnerství a úzká spolupráce s Policií ČR. Posláním je napomoci eliminaci kriminality a sociálně patologických jevů v sociálně vyloučených lokalitách.

diskriminace nerovné, a tím i nespravedlivé zacházení s částí obyvatelstva na základě rasové, kulturní, náboženské nebo jiné odlišnosti, popř. odlišnosti pohlaví apod. Spočívá v záměrném znevýhodnění vytvářením nerovných hospodářských, politických nebo právních podmínek. Diskriminace je provázána předsudky, zvyky a může vést k sociální degradaci a k segregaci.

etnikum kulturně definované a diferencované skupiny lidí. Ve stejném významu se někdy používá pojem etnická skupina.

evaluace představuje zhodnocení úsilí, vlivu a přiměřenosti provedení projektu, programu intervence.

gender koncept, který odkazuje na sociální rozdíly a role (v protikladu k biologickým rozdílům) mezi muži a ženami. Genderové postavení je naučené, může se měnit v čase. Může existovat v různých variantách i v rámci jedné kultury, často se ale liší zejména mezi kulturami. Termín pohlaví se tedy vztahuje k biologicky determinovaným rozdílům mezi muži a ženami, zatímco termín gender se vztahuje k sociálním rozdílům mezi ženami a muži. Příklad: Zatímco pouze ženy mohou rodit děti, což je biologicky determinováno, z hlediska biologického není dáno, kdo bude děti vychovávat (genderové chování). Gender je konstruován jako kategorie asymetrická. To znamená, že vše, co je spojováno s maskulinitou (např. objektivita, racionalita, aktivita), je v naší kultuře vnímáno jako hodnotnější a nadřazené tomu, co je femininní (např. emocionalita, pasivita).

gender impact assessment/ zhodnocení vlivu dle genderu návrhy opatření jsou prozkoumány vzhledem k možnému rozdílnému vlivu na muže a ženy, jsou přijímána taková opatření, která minimalizují či přímo odstraňují diskriminační vlivy a která podporují genderovou rovnost. Gender impact assessment je prováděn v případě, že je zřejmé, že určitá politika má vliv na genderové vztahy. Nejúspěšnější je tento postup v počátečním stadiu rozhodovacího procesu, kdy je možné prosadit změny v příslušných politikách.

gender mainstreaming strategie pro dosažení rovnosti žen a mužů, která je založena na začlenění hlediska obou pohlaví do každodenních otázek, na všech úrovních rozhodování a ve všech oblastech politiky. Všechny návrhy jsou zvažovány z hlediska příležitostí žen a mužů s cílem dosáhnout rovnosti, která je podporována změnou norem a přerozdělením moci a zdrojů v dané oblasti. Konečným cílem je dosažení genderové rovnosti. Evropská Unie přijala závazek prosazovat gender

mainstreaming v roce 1996, v roce 1997 učinila prohlášení o gender mainstreamingu součástí Amsterodamské smlouvy.

genderová rovnost koncept zahrnující právo všech lidských bytostí na rozvoj svých osobních schopností a možnost rozhodování neomezenou přísnými genderovými rolemi; rozdílné chování, cíle a potřeby žen a mužů jsou brány v úvahu a jsou srovnatelně hodnoceny.

integrace scelení, ucelení, sjednocení. Začleňování sociálně nebo zdravotně znevýhodněných lidí do společnosti, včetně pracovního začlenění: integrace menšin, integrace zdravotně postižených, apod.

interkulturní vzdělávání vzdělávání etnicky odlišných skupin v historii a kultuře jiných etnických skupin, obvykle těch, s nimiž žijí na společném území, resp. ve společném státě.

komunitní plánování je otevřený proces zjišťování potřeb a zdrojů a hledání nejlepších řešení v oblasti sociálních služeb. Cílem komunitního plánování je vytvořit prostor pro komunikaci občanů se zastupiteli a institucemi veřejné správy a zvýšit jejich podíl na rozhodování místní a regionální samosprávy tak, aby výsledná rozhodnutí byly odrazem potřeb a přání občanů, a tudíž jimi byly kladně přijímány.

metodika je dokument vymezující principy a postupy při poskytování služby nebo při výkonu určité činnosti.

obecní úřady obce s rozšířenou působností jsou mezičlánkem přenesené působnosti státní správy mezi krajskými úřady a obecními úřady, mají oproti ostatním obecním úřadům některé oblasti působnosti navíc, a to nejen pro svůj vlastní, základní správní obvod, ale zpravidla i pro další obce v okolí.

osoby ohrožené sociálním vyloučením jsou osoby, jejichž nepříznivá sociální situace je způsobena okolnostmi, jako je např. dlouhodobá nezaměstnanost, zadlužení, ohrožení chudobou, problémy s bydlením, ztráta domova, návrat z ústavních zařízení, závislost na drogách. apod.

přenesená působnost je okruhem záležitostí, které vykonávají orgány obce jménem státu, nikoli jménem svým. Za kvalitu výkonu této působnosti též vůči veřejnosti odpovídá stát, který ji orgánům obce svěřil. Proto také musí orgány obce při výkonu této cizí (státní) působnosti respektovat vůli toho, kdo jim ji svěřil.

Rom jedinec, který se za Roma sám považuje a nebo je za Roma považován významnou částí svého okolí na základě skutečných či domnělých (antropologických, kulturních či sociálních) indikátorů.

sociálně-právní ochrana dětí sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a jeho řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.

služby sociální péče napomáhají občanům zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem umožnit jim v nevyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy to vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení.

sociální služba činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.

sociální vyloučení stav, který brání lidem podílet se na aktivitách společnosti. Člověk, rodina, domácnost, společenství nebo celá subpopulace jsou vyloučeny z určitých sociálních interakcí a z provozu sociálních institucí, které jsou přístupné většině společnosti. Pro účely zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách je sociálním vyloučením vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.

sociální vytěsňování (exkluze) proces, kterým jsou lidé zbavováni přístupu ke zdrojům nezbytným pro zapojení se do sociálních, ekonomických a politických aktivit celku a toto vyloučení zásadním způsobem ovlivňuje kvalitu jejich života ve srovnání se společensky uznávaným standardem.

sociální začleňování (inkluze) proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný.

terénní pracovník je pracovník v sociálních službách, který naplňuje předpoklady stanovené zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a realizuje svoji činnost v terénu, resp. v přirozeném prostředí uživatelů služby.

terénní sociální práce sociální práce vykonávaná v přirozeném prostředí klientů nebo na místech, kde klient tráví převážnou část svého času.

terénní sociální pracovník je sociální pracovník, který naplňuje předpoklady stanovené zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a realizuje svoji činnost v terénu, resp. v přirozeném prostředí uživatelů služby.

IV. Použitá literatura a zdroje

Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Praha: Gabal analysis & consulting, 2006.

BALABÁNOVÁ, H. *Strategie integrace romské komunity Moravskoslezského kraje na období 2006-2009.* Odbor kultury a památkové péče, Krajský úřad Moravskoslezského kraje, 2006.

BERGER, R.M., PATCHNER, M. A. *Planning for Research.* California: SAGE Publications. 1988.

BERK, R. *Thinking About programme Evaluation.* London: Sage, 1999 in Social Work Dictionary 2002 -2.public.

ENCYKLOPEDIÉ DIDEROT, 5.svazek 1.vyd. Praha: Diderot, 1999.

FOLTYSOVÁ, M., PAVLÍK, M., SIMERSKÁ, L. *Informativní metodika rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů,* Ministerstvo financí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/962/budget.pdf> [online]

HARTL,P., HARTLOVÁ,H. *Psychologický slovník.* Praha: Portál, 2000.

INTERNATIONAL FEDERATIONS OF SOCIAL WORKERS. *Definice sociální práce.* <http://www.socialnivevue.cz/item/definice-socialni-prace/category/socialni-prace> [online]

JÁNSKÁ, I., SPOLEČNOST ČLOVĚK V TÍSNI. *Komunitní plánování.* Slovníček pojmů. <http://www.epolis.cz/page.php?location=&menu=first&id=28&idNotion=27> [online]

JOHNSON, L. C. *Social Work Practice.* Boston: Allyn and Bacon, 1992.

KIRST-ASHMAN, K.K.; HULL, G.F. *Generalist practice with organizations and communities.* Chicago: Nelson-Hall Publisher, 1997.

Koncepce romské integrace 2005. Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity, <http://www.vlada.cz/dokument8150.html> [online]

Komunitní plánování-věc veřejná. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002.

KÖTTNEROVÁ, R. *Strategie integrace romských komunit Olomouckého kraje na období 2006-2010.* Olomoucký kraj, 2005.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK,M., VODÁKOVÁ, A. (ZA KOLEKTIV) *Velký sociologický slovník.*1. svazek. Praha: Karolinum, 1996.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce.* Praha: Portál, 2003.

Metodika zpracování střednědobých koncepcí Olomouckého kraje.

Metodická příručka pro metodiky a koordinátory sociální péče o osoby tzv. společensky nepřízůsobené. MPSV, 2006.

ODBOR 22. *Slovníček pojmů.* <http://www.mpsv.cz/cs/1465>[online]

PETRÁŠKOVÁ, V., KRAUS, J. ZA KOLEKTIV *Akademický slovník cizích slov.* Praha: Academia, 1995.

Příručka programu iniciativy společenství Equal – gender mainstreaming. Praha: Evropská komise, 2004.

Rovné příležitosti pro ženy a muže - nedílná součást české politiky na cestě do Evropské unie, příručka projektu „Rovné příležitosti pro ženy a muže - nedílná součást české politiky na cestě do EU“ uskutečněného v rámci IV. střednědobého programu Evropských společenství o rovných příležitostech pro muže a ženy, <http://www.mpsv.cz/clanek.php?lg=1&id=941>[online]

SCHURINGA, L. *Komunitní práce a inkluze Romů.* Ostrava: Radovan Goj, 2007

TOMEŠ, I. Makrometody. In: Matoušek, O. *Metody a řízení sociální práce.* Praha: Portál, 2003.

Usnesení Vlády ČR č.393/2006 o Zásadách dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025.

Zákon č. 373/2006 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů

Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025. Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity, <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20283>

Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2005. Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity, <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20262>

Metodická příručka

k výkonu přenesené působnosti v oblasti prosazování práv příslušníků romské komunity a integrace romské komunity do společnosti

Editorka metodické příručky:

Alice Gojová

Autorský tým

Pracovní skupina:

Alice Gojová
Jiřina Bradová
Renáta Kóttnerová
Kateřina Pavlisková

Konzultantka za oblast gender a analýzy:

Klára Janoušková

Autorka Slovníčku pojmů:

Dominika Černá

Grafické zpracování a sazba:

PITSTOP MEDIA

OSTRAVA 2007